

EØS-tillegget

ISSN 1022-9310

Nr. 22

til Den europeiske
unions tidende

21. årgang

10.4.2014

	I	EØS-ORGANER	
	1.	EØS-komiteen	
	II	EFTA-ORGANER	
	1.	EFTA-statenes faste komité	
	2.	EFTAs overvåkningsorgan	
2014/EØS/22/01		Vedtak i EFTAs overvåkningsorgan nr. 303/13/COL av 10. juli 2013 om en støtteordning for et charterfond i Nord-Norge (Norge)	1
2014/EØS/22/02		Innbydelse til å sende inn merknader i henhold til overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 med hensyn til statsstøtte i forbindelse med tilleggsutbetalinger fra Innovasjon Norge til Finnfjord AS	19
	3.	EFTA-domstolen	
	III	EU-ORGANER	
	1.	Kommisjonen	
2014/EØS/22/03		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7145 – Veolia Environnement/Dalkia International) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	35
2014/EØS/22/04		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7149 – La Banque Postale/SNCF/SOFIAP) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	36
2014/EØS/22/05		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7180 – Agrifirm/BayWa/Agrimec JV) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	37
2014/EØS/22/06		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7182 – Visteon Corporation/Automotive Electronics Business of Johnson Controls)	38
2014/EØS/22/07		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7185 – Agroenergi/Neova Pellets)	39
2014/EØS/22/08		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7199 – Nestlé/Galderma)	40

2014/EØS/22/09	Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7200 – Lenovo/IBM x86 Server Business) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	41
2014/EØS/22/10	Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7211 – AXA/PSPIB/Real Estate Portfolio in Milan) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	42
2014/EØS/22/11	Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.7227 – Temasek/Olam International) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	43
2014/EØS/22/12	Melding fra Maltas regjering i henhold til europaparlaments- og rådsdirektiv 94/22/EF om vilkårene for tildeling og bruk av tillatelser til å drive leting etter og utvinning av hydrokarboner	44

EFTA-ORGANER

EFTAS OVERVÅKNINGSORGAN

VEDTAK I EFTAS OVERVÅKNINGSORGAN

2014/EØS/22/01

nr. 303/13/COL

av 10. juli 2013

om en støtteordning for et charterfond i Nord-Norge

(Norge)

EFTAs overvåkningsorgan ("Overvåkningsorganet") har –

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde ("EØS-avtalen"), særlig artikkel 61 og protokoll 26,

under henvisning til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol ("overvåknings- og domstolsavtalen"), særlig artikkel 24,

under henvisning til protokoll 3 til overvåknings- og domstolsavtalen ("protokoll 3"), særlig del I artikkel 1 nr. 2 og del II artikkel 6 og artikkel 7 nr. 4,

og ut fra følgende betraktninger:

I. FAKTISKE FORHOLD

1. Framgangsmåte

- 1) Ved brev av 2. mai 2012 og etter drøftelser med Overvåkningsorganet oversendte norske myndigheter melding om en støtteordning for et charterfond for Nord-Norge, i henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3.⁽¹⁾
- 2) Ved brev av 27. juni 2012⁽²⁾ underrettet Overvåkningsorganet norske myndigheter om sitt vedtak om å innlede formell undersøkelse i henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 og protokoll 3 del II artikkel 6 nr. 1 med hensyn til planen om å tildele støtte under ordningen for et charterfond i Nord-Norge.
- 3) Overvåkningsorganets vedtak (nr. 246/12/COL) om å innlede undersøkelsen ble offentliggjort i *Den europeiske unions tidende* og EØS-tillegget til denne.⁽³⁾
- 4) Norske myndigheter framla sine merknader til vedtak nr. 246/12/COL ved brev av 27. august 2012.⁽⁴⁾
- 5) Overvåkningsorganet har mottatt merknader til vedtak nr. 246/12/COL fra åtte berørte tredjemenn.⁽⁵⁾
- 6) Norske myndigheter oversendte sine merknader til synspunktene fra tredjemenn ved brev av 15. november 2012⁽⁶⁾ og 23. april 2013.⁽⁷⁾

⁽¹⁾ Dok.nr. 632837 og dok.nr. 322824.

⁽²⁾ Dok.nr. 638133.

⁽³⁾ EUT C 291 av 27.9.2012, s. 2 og EØS-tillegget nr. 53 av 27.9.2012, s. 36.

⁽⁴⁾ Dok.nr. 644991.

⁽⁵⁾ Innovative Experiences (dok.nr. 650797), NHO Reiseliv (dok.nr. 650549), NHO Luftfart (dok.nr. 650733), Avinor (dok.nr. 650806), VinterTroms AS (dok.nr. 650827), Northern Norway Tourist Board Ltd (dok.nr. 650958), Hotellkjedene Rica Hotels og Thon Hotels (dok.nr. 650880) og Voigt Travel b.v. (dok.nr. 668161).

⁽⁶⁾ Dok.nr. 653590 og 653595.

⁽⁷⁾ Dok.nr. 669821.

2. Beskrivelse av det foreslåtte tiltaket

2.1 Charterfond-ordningen

- 7) Tiltakene består i opprettelsen av en charterfond-ordning ("charterfondet" eller "ordningen") som skal gi støtte til turoperatører som har charterreiser⁽⁸⁾ til tre fylker i Nord-Norge: Nordland, Troms og Finnmark ("fylkene"). Charterfondet skal være et ideelt foretak som er et verktøy for tildeling av støtte. Charterfondet skal finansieres av midler fra de tre fylkene.
- 8) Ordningen skal omfatte charterreiser til alle lufthavner i Nord-Norge. Norske myndigheter har uttalt at de forventer at bare store fly⁽⁹⁾ vil være aktuelle, ettersom bare slike fly vanligvis er egnet for charterreiser.⁽¹⁰⁾ Alle lufthavner i Nord-Norge har utnyttet kapasitet.
- 9) Støtten skal gis i form av en dekning av høyst 25 % av de samlede charterkostnadene som påløper for turoperatøren for de støtteberettigede reisene, og skal være begrenset til å dekke bare slike kostnader.⁽¹¹⁾
- 10) Norske myndigheter forventer at charterfondet vil utløse 16 charterserier⁽¹²⁾ med sju tur-retur-flyginger per charterserie det første året, dvs. i alt 112 tur-retur-flyginger. Et belegg på 60 %⁽¹³⁾ er "det verst tenkelige tilfellet", og vil utløse den høyeste støtteandelen.⁽¹⁴⁾ Dersom det gjennomsnittlige belegget blir på 60 %, blir det samlede årlige støttebeløpet fra charterfondet ifølge beregningene ca. 8 400 000 NOK.⁽¹⁵⁾
- 11) Ordningen er ledd i en samlet regional utviklingsstrategi fra norske myndigheters side. Ett av hovedmålene for Norges nordområdepolitikk er å "styrke grunnlaget for sysselsetting, verdiskaping og velferd i hele landet gjennom regional og nasjonal satsing, i samarbeid med partnere fra andre land og med berørte urfolk".⁽¹⁶⁾ Strategien for Nord-Norge er særskilt rettet mot turisme, og har som mål å hindre fraflytting ved å skape arbeidsplasser i reiselivsnæringen. I den norske regjeringens reiselivsstrategi vises det også til charterfondet.⁽¹⁷⁾ Satsing på turisme for å unngå fraflytting er en viktig strategi for de regionale myndighetene i fylkene Nordland, Troms og Finnmark.⁽¹⁸⁾
- 12) Charterfondet vil sannsynligvis bli organisert som et foretak som eies av de tre fylkene. Charterfondets styre vil utnevne en gruppe som skal godkjenne søknader om støtte under ordningen forutsatt at visse vilkår er oppfylt.

2.2 Støttetiltakets formål og mulige virkning

- 13) Charterfondet har som formål å øke bruken av lufthavner i Nord-Norge og dermed bidra til økonomisk utvikling i regionen. Støttetiltaket skal redusere den økonomiske risikoen som er forbundet med å drive charterflyging (ikke-regelbundet flyging) til Nord-Norge.

⁽⁸⁾ En charterflyging defineres som en ikke-regelbundet flyging.

⁽⁹⁾ Fly av typen Boeing 737 og større.

⁽¹⁰⁾ Følgende lufthavner i Nord-Norge kan ta imot større luftfartøyer i dag: Tromsø, Bodø, Harstad Narvik/Evenes, Alta, Kirkenes (Høybuktnoen), Bardufoss, Svalbard, Lakselv (Banak), Andøya (også kalt "Northern Light Airports" ("nordlysflyplasser")). Når det gjelder Svalbard, vises det til protokoll 40 til EØS-avtalen.

⁽¹¹⁾ Ordningen beskrives nærmere i avsnitt 2.5 nedenfor.

⁽¹²⁾ Med "charterserie" menes charterflyginger mellom to destinasjoner, som gjentas i et begrenset tidsrom (f.eks. ukentlige flyginger mellom Bodø og London fra februar til april).

⁽¹³⁾ Kabindekning angis som prosentandel solgte seter til en flyging. Kabindekningen fastsettes ut fra det faktiske antall passasjerer som reiser med et fly, dividert med flyets største setekapasitet.

⁽¹⁴⁾ Charterserier med et gjennomsnittlig belegg på under 60 % er berettiget til støtte; støtte kan imidlertid tildeles for høyst 25 % av charterkostnadene som påløper med et belegg på 60 %. Med et belegg på under 60 % vil støtten ikke dekke hele tapet til charteroperatøren. Dette framgår av figuren i nr. 26 nedenfor.

⁽¹⁵⁾ Dette tilsvarer en støtte på 25 % av den samlede charterkostnaden. Den samlede charterkostnaden er beregnet til 33 600 000 NOK (300 000 NOK per flyging multiplisert med 112).

⁽¹⁶⁾ Se den norske regjeringens stortingsmelding "Nordområdene. Visjon og virkemidler", (Meld. St. 7 (2011–2012), kortversjonen, s. 25). Ett satsingsområde er å "videreføre satsingen på reiselivsnæringen i Nord-Norge og på Svalbard og å bidra til ytterligere å styrke samarbeidet og samordningen mellom ulike reiselivsaktører i nord" (s. 34) (http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/Nordområdene/UD_nordomrodene_EN_web.pdf). I den norske regjeringens politiske plattform 2009–2013 understrekes turismens betydning, og særlig for Nord-Norge: "Nord-Norge er et unikt reiseområde og må bli gitt muligheten til å realisere og utløse sitt potensial", (s. 22) (http://arbeiderpartiet.no/file/download/4861/58544/file/soriamoria2_english.pdf).

⁽¹⁷⁾ Se den norske regjeringens strategi for reiselivsnæringen: "I Nord-Norge etablerer Avinor 'Northern Light Airports' som varemerke for de største lufthavnene. [...] Avinor støtter arbeidet med charterfond for Nord-Norge [...] Denne typen charterfond skal stimulere charteroperasjoner til landsdelen, og tilbakemeldinger fra bransjen tyder på at dette vil være et viktig virkemiddel for å stimulere til ny trafikk" ("Destinasjon Norge – Nasjonal strategi for reiselivsnæringen", s. 76). http://www.regjeringen.no/upload/NHD/Vedlegg/Rapporter_2012/reiselivsstrategien_april2012.pdf.

⁽¹⁸⁾ For eksempel har Nordland fylke utarbeidet en "Reiselivsstrategi for Nordland 2011–2015" (<http://www.nfk.no/Filnedlasting.aspx?MId1=1266&FilId=11230>).

- 14) Fylkene er områder med lav befolkningstetthet, dvs. med en gjennomsnittlig befolkningstetthet på 4,2 innbyggere per kvadratkilometer, og omfattes dermed av definisjonen av "svært tynt befolkede områder" som fastsatt i Overvåkningsorganets retningslinjer for regionalstøtte.⁽¹⁹⁾ Dessuten opplever fylkene fraflytting.
- 15) Et begrenset antall charterruter har blitt drevet til Nord-Norge tidligere, men uten å lykkes.⁽²⁰⁾ En grunn kan være kanselleringsreglene som gjelder for charterflyging. Å kansellere en flyging på et sent tidspunkt er svært kostbart. Fristen for å kansellere en charterflyging er flere måneder før charterserien starter. Dersom billettsalget på det tidspunktet er begrenset, blir charterserien ofte kansellert. I motsatt fall vil turoperatøren risikere å måtte betale et kanselleringsgebyr eller dekke tapet som tilsvarer de tomme setene. Reiselivsnæringen tror at mange flyginger vil bli gjennomført dersom denne risikoen ble redusert. Slike flyginger vil til og med kunne bli lønnsomme. Det ser likevel ut til at turoperatørene foretrekker å kansellere flyginger på grunn av risikoen for tomme seter, framfor å vente og håpe at senere salg vil gjøre flygingen lønnsom.
- 16) I 2010 var den anslåtte økonomiske virkningen av turisme i de tre fylkene ca. 14 milliarder NOK. Dette omfatter både direkte og indirekte virkninger av turisme.⁽²¹⁾ I tabellen nedenfor gis noen eksempler på turistenes forbruk fordelt på ulike næringer i de tre fylkene.⁽²²⁾

Fylke/næring	Mat/drikke	Passasjer-transport	Aktiviteter	Mat/drikke	Klær og sko	Suvenirer, kart osv.
Finnmark	311,7 mill.	470,8 mill.	51,1 mill.	192,9 mill.	45,8 mill.	23,2 mill.
Troms	453,9 mill.	1457,8 mill.	80,0 mill.	250,8 mill.	59,6 mill.	31,6 mill.
Nordland	664,0 mill.	2654,6 mill.	110,3 mill.	428,7 mill.	101,9 mill.	46,6 mill.

- 17) Hotellnæringen i Nord-Norge preges av overkapasitet og lave driftsmarginer. I tillegg varierer kapasitetsutnyttelsen betraktelig i løpet av året. De mange sesongjobbene er en utfordring for reiselivsnæringen. Norske myndigheter antar at ordningen vil føre til økt turisme i lavsesongen og ha en særlig positiv innvirkning på sysselsettingen i reiselivsnæringen. I 2012 ble det anslått at reisende i Nord-Norge ville bruke 9 000 NOK (per person) i landsdelen.⁽²³⁾ Norske myndigheter antar at et lavt støttebeløp fra charterfondet vil utløse et høyere beløp brukt av turister i ordningens målområde. Dette framgår av tabellen nedenfor.⁽²⁴⁾

⁽¹⁹⁾ Overvåkningsorganets retningslinjer for nasjonal regionalstøtte 2007–2013, EFT L 231 av 3.9.1994, s. 1, og EØS-tillegget nr. 32, 3.9.1994, s. 42, også tilgjengelig på: <http://www.eflasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines/>. Retningslinjene ble sist endret 6.4.2006, offentliggjort i EUT L 54 av 28.2.2008, s. 1 og EØS-tillegget nr. 11 av 28.2.2008, s. 1. Retningslinjene tilsvare "Retningslinjene for nasjonal regionalstøtte 2007–2013", vedtatt av Europakommisjonen, offentliggjort i EUT C 54 av 4.3.2006, s. 13 ("retningslinjene for regionalstøtte"). De tre fylkene er NUTS II-regioner. Finnmark har lavest befolkningstetthet med 1,6 innbyggere per kvadratkilometer.

⁽²⁰⁾ I 2009 godkjente Overvåkningsorganet en støtteordning for ruteutvikling fra Nord-Norges nest største by, Bodø, se Overvåkningsorganets vedtak nr. 179/09/COL ("Ruteutviklingsfond Bodø"). Ruteutviklingsfondet har ennå ikke tildelt støtte under ordningen. Flyselskapet Norwegian drev i tre år en rute mellom Tromsø og en av de største byene i Europa. Til tross for støtte fra Avinor var denne ruten ikke lønnsom. Ruten ble nedlagt i mars 2011. Air Baltic har drevet en sesongrute mellom Tromsø og Riga to ganger per uke fra 1. april til 30. september. Denne ruten ble nedlagt i 2011. SAS driver en rute mellom Tromsø og Stockholm to ganger per uke fra 1. juli til 15. august. I tillegg flyr et russisk flyselskap tre ganger i uken fra Tromsø til Murmansk i Russland. På bakgrunn av det begrensede antallet internasjonale ruter, kan det antas at ruter mellom nordnorske lufthavner og europeiske byer er av liten kommersiell interesse for luftfartsselskaper (dok.nr. 632837).

⁽²¹⁾ Direkte virkninger viser til forbruk som turistene betaler med egne penger. De indirekte virkningene viser til verdien av turistenes forbruk i bredere perspektiv, f.eks. etterspørsel etter varer og tjenester i form av underleverandøravtaler.

⁽²²⁾ Alle beløp er angitt i NOK. Beløpene er basert på tall fra rapporten "Reiselivets økonomiske virkninger i Trøndelag og Nord-Norge 2010", utarbeidet av Landsdelsutvalget for Nord-Norge og NHO Reiseliv Nord-Norge.

⁽²³⁾ Wadding, s. 11 (dok.nr. 632837), der det vises til en rapport fra Transportøkonomisk institutt, TØI av 2007 nr. 941/2008 (<https://www.toi.no/getfile.php/Publikasjoner/T%C3%98I%20rapporter/2008/941-2008/941-hele%20%20rapporten%20elektronisk-ny.pdf>).

⁽²⁴⁾ Norske myndigheter har forklart at tallene bare er estimater som ble anslått i forbindelse med utarbeidingen av et budsjett for charterfondet. Tallene i tabellen er avrundet og derfor ikke nøyaktige.

Gjennomsnittlig belegg	Antall turister første år	Støtte fra charterfondet	Turistenes forbruk	Charterfondets kostnad/turistenes forbruk
60 %	10 714	8 400 000	96 422 400	8,7 %
61 %	10 892	7 980 000	98 029 440	8,1 %
62 %	11 071	7 560 000	99 636 480	7,6 %
63 %	11 249	7 140 000	101 243 520	7,1 %
64 %	11 428	6 720 000	102 850 560	6,5 %
65 %	11 606	6 300 000	104 457 600	6,0 %
66 %	11 785	5 880 000	106 064 640	5,5 %
67 %	11 964	5 460 000	107 671 680	5,1 %
68 %	12 142	5 040 000	109 278 720	4,6 %
69 %	12 321	4 620 000	110 885 760	4,2 %
70 %	12 499	4 200 000	112 492 800	3,7 %
71 %	12 678	3 780 000	114 099 840	3,3 %
72 %	12 856	3 360 000	115 706 880	2,9 %
73 %	13 035	2 940 000	117 313 920	2,5 %
74 %	13 213	2 520 000	118 920 960	2,1 %
75 %	13 392	2 100 000	120 528 000	1,7 %
76 %	13 571	1 680 000	122 135 040	1,4 %
77 %	13 749	1 260 000	123 742 080	1,0 %
78 %	13 928	840 000	125 349 120	0,7 %
79 %	14 106	420 000	126 956 160	0,3 %
80 %	14 285	0	128 563 200	0,0 %

2.3 Nasjonalt rettslig grunnlag for støttetiltaket

- 18) Kapitaltilskudd fra fylkene til charterfondet vil bli bevilget over deres budsjetter. Det rettslige grunnlaget for støtten som gis, vil være budsjettbeslutninger tatt av fylkene.⁽²⁵⁾
- 19) Charterfondet vil ha rett til å tildele støtte på grunnlag av fondets vedtekter (statutter); standardavtalene vil bli inngått mellom charterfondet og støttemottakerne.

2.4 Mottakere

- 20) De som søker om støtte fra charterfondet, vil være turoperatører, dvs. charterselskaper. Alle søknader til charterfondet må støttes av tre parter:
- turoperatøren, som er den direkte støttemottakeren,
 - destinasjonsleverandøren, som kan være et forvaltningsselskap på destinasjonen, et hotell, et turistkontor eller enhver annen kommersiell tjenesteyter i reiselivsnæringen. Støtte fra charterfondet vil ikke bli gitt til ”rene flypakker”. Det må dokumenteres at reisepakken omfatter et ”landarrangement” i ordningens målområde, av en verdi på minst 800 NOK per turist,
 - flyselskapet, som skal fastsette alle kostnader, frister, sanksjoner, forpliktelser og ansvarsområder som skal gjelde for charterserien.
- 21) Charterfondets godkjenningssgruppe kan avslå en søknad dersom

⁽²⁵⁾ Det er mulig at den norske stat kan bidra med noen midler over statsbudsjettet.

- de finansieringsgrensene som charterfondets styre har fastsatt for den aktuelle perioden, er nådd,
 - det antas at en av mottakerens støttepartnere ikke vil klare å oppnå det forventede kommersielle resultatet som beskrives i søknaden,
 - søknaden er ufullstendig eller ikke i tråd med charterfondets offentliggjorte retningslinjer.
- 22) Charterfondet vil gi støtte til turoperatører som driver med charterflyging til Nord-Norge. Operatørene kan være etablert i eller utenfor Nord-Norge eller i eller utenfor EØS.

2.5 Støttebeløp, støtteberettigede kostnader, overlapping med andre ordninger

- 23) Støtten vil bli gitt i form av betaling av opp til høyst 25 % av de samlede charterkostnadene og vil bli begrenset til bare slike kostnader (dvs. finansielle forpliktelser i henhold til kontrakten mellom turoperatøren og flyselskapet). Andre kostnader som betales av turoperatørene, er ikke støtteberettigede kostnader under ordningen.
- 24) Støtten vil bli beregnet med henvisning til ”gjennomsnittlig belegg” for flygingene som foretas i en charterserie, unntatt såkalte ”empty legs” (”tomme strekninger”).⁽²⁶⁾ Belegget vil bli bestemt ut fra faktisk antall reisende passasjerer dividert med luftfartøyets største setekapasitet. Passasjeropplysningene vil være basert på offisielle tall registrert av norske lufthavnmyndigheter. ”Empty legs” vil ikke bli tatt med i beregningen av gjennomsnittlig belegg, men tas med i beregningen av de samlede støtteberettigede kostnadene for charterserien.
- 25) Turoperatører vil bli pålagt å sette en lønnsomhetsgrense ved 80 % av belegget.⁽²⁷⁾ Dersom salget gir et belegg på 60 % eller mindre, vil charterfondet tilbakebetale turoperatøren 25 % av charterkostnadene, som vil være det største støttebeløpet. Altså vil den høyeste støtten (25 %) bli gitt for belegg på 60 % eller mindre. Støtten vil bli redusert til null når belegget når 80 %. Dette framgår av tabellen nedenfor.⁽²⁸⁾

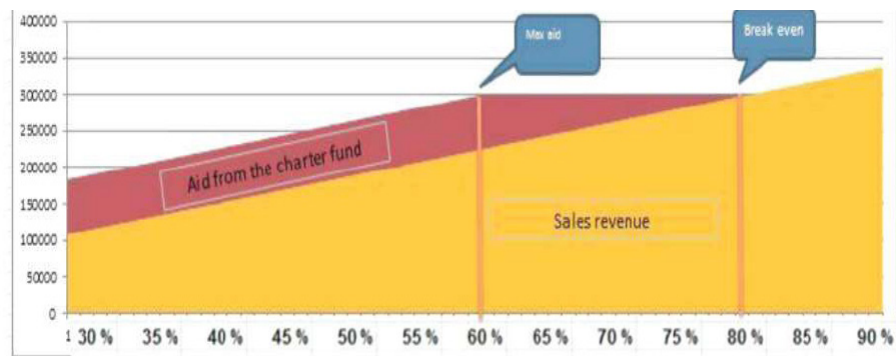
Belegg	Salgsinntekt (NOK)	Støtte fra charterfondet (NOK)
50 %	187 500	75 000
55 %	206 250	75 000
60 %	225 000	75 000
65 %	243 750	56 250
70 %	262 500	37 500
75 %	281 250	18 750
80 %	300 000	0

⁽²⁶⁾ ”Empty legs” er flyginger som foretas for å anbringe et luftfartøy ved starten og slutten av en charterserie. Returflygingen etter den første avgangen vil være tom, og flygingen for å hente de siste passasjerene vil være tom. ”Empty legs” utgjør en betydelig kostnad i forbindelse med charterserier.

⁽²⁷⁾ Et belegg på 80 % anses som standard lønnsomhetsgrense i bransjen.

⁽²⁸⁾ Tabellen er utarbeidet av charterfondet og viser et eksempel på hvordan ordningen vil fungere med flyginger fra London til Nord-Norge med en Boeing 737-800. Det anslås at nettokostnaden som luftfartsselskapet oppgir til turoperatøren, vil være 300 000 NOK per tur-retur-flyging. For at lønnsomhetsgrensen skal nås, må 149 personer kjøpe billett (80 % av en luftfartøykapasitet på 186 personer).

- 26) Dersom et luftfartøy i en charterserie oppnår et belegg på mellom 60 % og 80 %, vil bidraget fra charterfondet dekke tap turoperatøren påføres i forbindelse med charterserien. Figuren nedenfor viser hvordan charterfondet vil fungere.⁽²⁹⁾

- 27) Som figuren ovenfor viser, vil turoperatøren tape penger dersom flyginger foretas med et belegg på under 60 %, ettersom kombinasjonen av salgsinntekter og et støttebeløp på 25 % ikke vil være nok til å nå lønnsomhetsgrensen. Den finansielle støtten fra charterfondet vil bare dekke turoperatørens tap når belegget ligger mellom 60 % og 80 %.
- 28) Støtten fra charterfondet vil bli utbetalt til turoperatøren etter at charterserien til Nord-Norge er gjennomført og etter at charterfondets godkjenningssgruppe har foretatt en vurdering og bekreftet at alle tildelingskriteriene er oppfylt.
- 29) Støtte fra charterfondet kan kumuleres med andre former for støtte. Finansiering av de samme støtteberettigede kostnadene som omfattes av andre ordninger, vil bli samordnet av charterfondet, og støttetakene i de gjeldende retningslinjene vil ikke bli overskredet. Driftsstøtte fra charterfondet kan ikke kumuleres med bagatellmessig støtte knyttet til de samme støtteberettigede kostnadene for å omgå de høyeste støtteandelene som er fastsatt i retningslinjene for regionalstøtte.

2.6 Overvåking og reklame

- 30) Charterfondet vil bli publisert på en ny nettside på nettstedet til Avinor AS⁽³⁰⁾ og på www.visitnorthandnorway.com.
- 31) Charterfondet vil sikre at en liste over turoperatører som mottar støtte, offentliggjøres hvert år og i hvert tilfelle angir kilden til den offentlige støtten, det mottakende selskapet, det utbetalte støttebeløpet og det berørte antall passasjerer.
- 32) Dersom en turoperatør ikke oppfyller kriteriene som er fastsatt av charterfondet, når støtte tildeles, får sanksjonsordninger anvendelse.

2.7 Budsjetten og varighet

- 33) Charterfondets budsjett for de tre første driftsårene vil være på 30 millioner NOK. Deretter vil mer kapital bli tilført bare dersom det er nødvendig. Kapitalgrunnlaget vil være høyst 30 millioner NOK. Det høyeste mulige støttebeløpet fra charterfondet vil være 15 millioner NOK per år (det absolutte støttetaket). Det er imidlertid anslått at støttebeløpet som utbetales av charterfondet, vil være betydelig lavere enn 10 millioner NOK per år.
- 34) Norske myndigheter har opplyst at charterfondet vil være i drift i ti år.

2.8 Grunnlag for å innlede formell undersøkelse

- 35) På grunnlag av opplysningene som er framlagt av norske myndigheter, anser Overvåkningsorganet vilkårene i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 som oppfylt og at den meldte ordningen innebærer statsstøtte. I Overvåkningsorganets vedtak (nr. 246/12/COL) ga Overvåkningsorganet uttrykk for sin tvil om ordningen er i samsvar med EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3, lest i sammenheng med

⁽²⁹⁾ Figuren er utarbeidet av charterfondet som illustrasjon (dok.nr. 632837).

⁽³⁰⁾ Avinor AS er et statseid selskap som driver de fleste sivile lufthavnene i Norge.

kravene fastsatt i Overvåkningsorganets retningslinjer for regionalstøtte. Tvilen var særlig knyttet til om driftsstøtte kunne gis til direkte mottakere utenfor regionen Nord-Norge.

3. Merknader fra tredjemann

- 36) Overvåkningsorganet har mottatt merknader fra åtte berørte tredjemenn, sju i charterfondets favør: Innovative Experiences⁽³¹⁾, NHO Reiseliv⁽³²⁾, Avinor, VinterTroms AS⁽³³⁾, Nord-Norsk Reiseliv AS, hotellkjedene Rica Hotels og Thon Hotels, og Voigt Travel b.v., samt én i fondets disfavør: NHO Luftfart.⁽³⁴⁾
- 37) Alle tredjemenn som uttalte seg i charterfondets *favør*, ga uttrykk for sterk støtte til charterfondet og for at fondet er svært viktig for den regionale utviklingen i Nord-Norge og for Nord-Norge som turistdestinasjon. Her er noen av merknadene Overvåkningsorganet har mottatt:
- For å kunne utvikle et helårlig, lønnsom opplevelsesbasert reiseliv i Nord-Norge, er tilgang til viktige internasjonale målgrupper avgjørende. Økningen i antall besøkende om vinteren, er svært viktig, og flere direkte charterreiser vil fremme denne utviklingen. For å ta et kort avbrekk eller en tur utenfor sommersesongen er en tur med bil, buss eller tog til Nord-Norge ikke aktuelt for målgruppene. Nord-Norge trenger flere helårige virksomheter for å sikre at reiselivsnæringen har kvalifisert personale, og for å opprettholde en vital og attraktiv region i årene som kommer. Det er nær sammenheng mellom regionen som en befolket region som det er attraktivt å bo i, og Nord-Norge som en bærekraftig, autentisk, helårs turistregion.
 - Nord-Norge trues av fraflytting. Med unntak av Tromsø har alle lufthavnene i regionen mye ledig terminalkapasitet som kan brukes til internasjonale flyginger til fordel for regionen. Det meldte tiltaket vil gjøre Avinors lufthavner i Nord-Norge til brede lokale inngangsportaler for reiselivet. Dette vil gi flere jobber i området, og utviklingen av reiselivet vil dermed få betydelige positive regionale virkninger.
 - Det er en særskilt utfordring for reiselivsnæringen i Nord-Norge å oppnå helårsdrift og sikre at kundegrunnlaget i vintermånedene er tilstrekkelig til at driften blir levedyktig og lønnsom.
 - Med sikte på utviklingen av vinterturisme i Nord-Norge er charterreiser et prioritert område. Charterfondet vil være avgjørende for utviklingen av lønnsom vintertrafikk og helårsjobber i reiselivsnæringen i regionen.
 - NordNorsk Reiseliv as tar sikte på å øke antall besøkende til området med nesten 100 %, fra 2,9 millioner til 5 millioner, innen 2018. For å nå dette målet er charterreiser svært viktige og, ifølge turoperatører, den eneste måten å gjøre destinasjonene tilgjengelige på.
 - For turoperatører er utfordringen at de risikerer å mislykkes, ettersom Nord-Norge er en ny destinasjon og mange av dem allerede selger lignende produkter i konkurrerende markeder. Det er derfor ikke enkelt å fylle opp charterreiser og gjøre driften lønnsom til rett pris.
 - Det har vært en betydelig nedgang i charterreiser med buss fra andre steder i Europa til Nord-Norge de seneste årene, og dette betyr at det er behov for å erstatte den trafikken med ny trafikk, for eksempel charterreiser med fly.
 - Slike charterreiser starter ved en lufthavn som ligger praktisk til for kunden, og går direkte til den valgte destinasjonen, slik at man unngår unødvendig tidsbruk, forsinkelse, kostnader og energi på grunn av transitt med flere rutefly.
 - Chartervirksomhet er virksomhet med høy risiko, ettersom flyselskapenes kanselleringsvilkår ikke sammenfaller med kundenes reservasjonsatferd. Et insitament som vil redusere risikoen, vil kunne fremme trafikken til en relativt ny (vinter)destinasjon (Nord-Norge).
 - Å utarbeide og selge turprogrammer til Nord-Norge ved bruk av tradisjonelle ruteflyginger i Norge er absolutt ikke et alternativ. Pakker som omfatter transport med rutefly, ville være et helt annet produkt og medføre inntreden i et annet markedssegment.

⁽³¹⁾ Innovative Experiences representerer 33 selskaper som driver med opplevelsesturisme i Nord-Norge.

⁽³²⁾ NHO Reiseliv representerer flere enn 2 500 selskaper som sysselsetter en arbeidsstyrke på omkring 55 000. NHO Reiseliv Nord-Norge har 400 medlemmer.

⁽³³⁾ VinterTroms AS eies av seks reiseselskaper i Nord-Norge.

⁽³⁴⁾ NHO Luftfart representerer selskaper i luftfartssektoren i Norge, og andre interesserte selskaper.

- 38) Et sammendrag av de viktigste merknadene fra tredjemann i charterfondets *disfavør*, følger nedenfor⁽³⁵⁾:
- Det er feil når det sies at kun noen få ruter har vært operert de siste årene uten suksess. Eksempelvis har SAS operert charterruter fra Tromsø, Evenes og Bodø til flere destinasjoner i Europa i mange år, og med jevn årlig vekst de senere årene. Det er således fullt mulig på kommersielt grunnlag å drive slike ruter.
 - Det er misvisende å hevde at det er turoperatørene som tar den største risikoen med hensyn til gjennomføring av charterflygninger. Eksempelvis tilbyr SAS normalt en standardkontrakt som aksepterer kansellering uten ekstra kostnad inntil 60 dager før gjennomføring. Kansellering etter dette tidspunktet medfører et gebyr.
 - Det norske flyrutesystemet er bygget opp gjennom mange år, og er tuftet på et såkalt ”nav-eike-”prinsipp. Det vil si at Oslo Lufthavn Gardermoen fungerer som et naturlig knutepunkt for trafikk til Norge, noe som har gitt grunnlag for å utvikle et sterkt innenlandsk flyrutesystem. Det er således en direkte konkurranseflate mellom dagens flyruter til/fra Nord-Norge, og eventuelt nye charterruter som gis risikoavlastning gjennom et charterfond. Det er en betydelig andel utlandstrafikk på de regulære flyrutene til destinasjoner i Nord-Norge.
 - Ordningen vil ha direkte økonomiske konsekvenser for de selskapene som ordinære flyruter til/fra Norge.
 - Ordningen vil diskriminere mellom slike støtteberettigede charterflygninger, og mulige nye ordinære flyruter fra utlandet direkte til Nord-Norge. Offentlig støtte til charter vil vanskeliggjøre oppstart av nye regulære ruter, og bryte med et grunnleggende prinsipp om like konkurransevilkår.
 - Såkalte interkontinentale flygninger vil normalt kreve et høyere belegg enn 80 % for å bli lønnsomme. For å kunne levere et godt innkommende flytilbud til Norge fra andre europeiske destinasjoner vil baseplassering være avgjørende for konkurransekraften. Dersom man eksempelvis vil satse på å få britiske turister direkte inn til små destinasjoner i Nord-Norge vil baseplassering i Storbritannia gi et stort konkurransefortrinn. Dette betyr at en slik støtteordning i praksis favoriserer utenlandske flyselskaper.
 - Det er fullt mulig for norske myndigheter å kjøpe flyrutetjenester i henhold til rådsforordning nr. 1008/2008.⁽³⁶⁾

4. Merknader fra norske myndigheter

- 39) Norske myndigheter framla sine merknader til vedtak nr. 246/12/COL ved brev av 27. august 2012⁽³⁷⁾, og sine kommentarer til merknadene fra tredjemann ved brev av 15. november 2012 og 23. april 2013.⁽³⁸⁾
- 40) De fleste arktiske områder, herunder de nordligste delene av Norge, har problemer knyttet til liten diversifisering av den lokale industrien og problemer som skyldes avsidet beliggenhet, lange avstander internt og eksternt og vanskelige værforhold. Planen er at charterfondet skal bidra til diversifisering av industrien i området og skape jobber i reiselivssektoren og tilknyttede sektorer. Fylkene tror at charterfondet vil være et viktig middel for å redusere fraflyttingstempoet i området.
- 41) Det er helt i tråd med retningslinjene for regionalstøtte å gi støtte til et foretak etablert utenfor det berørte området, så lenge den planlagte virkningen av støtten kommer i den støtteberettigede regionen. Planen er at charterfondet skal ha virkning i de tre nordnorske fylkene.
- 42) Retningslinjene for regionalstøtte og retningslinjene om finansiering av lufthavner og oppstartsstøtte til flyselskaper som har avgang fra regionale lufthavner, inneholder ingen begrensninger for tildeling av driftsstøtte på grunnlag av støttemottakerens plassering, forutsatt at den planlagte virkningen av støtten kommer i den berørte regionen. Videre har EU-kommisjonens og Overvåkningsorganets praksis i henhold til henholdsvis TEUV artikkel 107 nr. 3 bokstav c)

⁽³⁵⁾ NHO Luftfart (dok.nr. 650733).

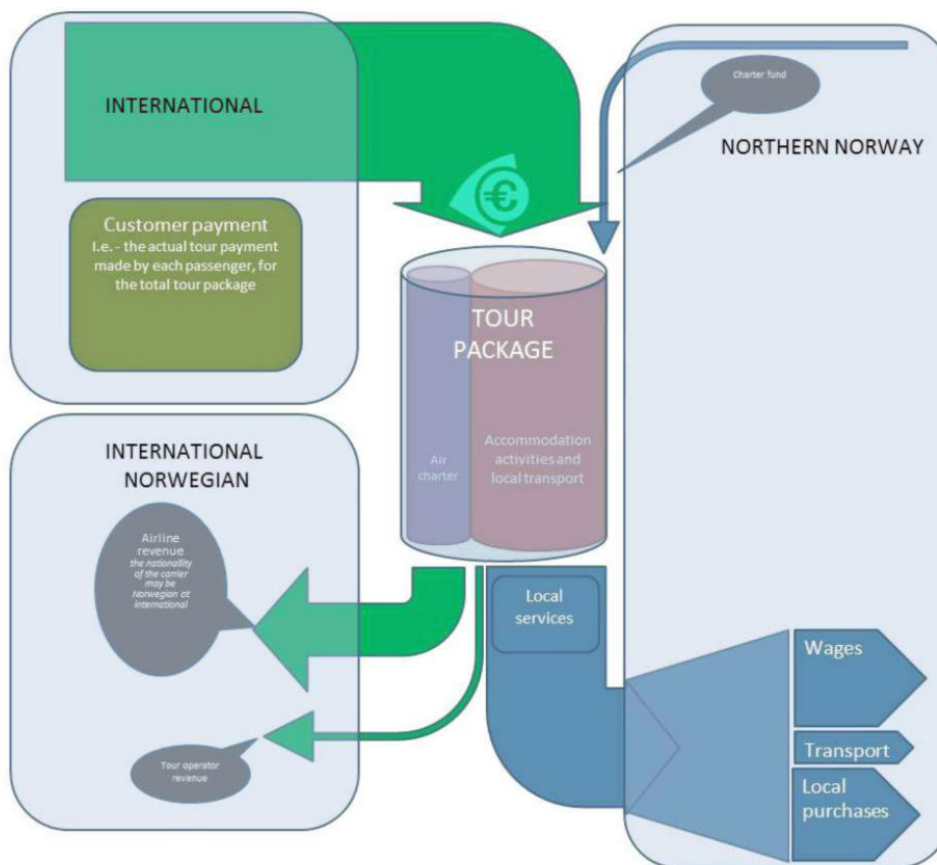
⁽³⁶⁾ Forordning (EF) nr. 1008/2008 av 24.9.2008 om felles regler for drift av lufttrafikk i Fellesskapet (EUT L 293 av 31.10.2008, s. 3). Innlemmet i EØS-avtalen gjennom vedlegg XIII nr. 64a.

⁽³⁷⁾ Dok.nr. 644991.

⁽³⁸⁾ Dok.nr. 653590/653595 og dok.nr. 669821.

og EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c), både med hensyn til driftsstøtte og oppstartsstøtte til regionale lufthavner, vært å tillate driftsstøtte uten noen begrensning av støttemottakerens plassering.

- 43) Forbindelsen mellom støtten og målområdet er klar. Følgende figur viser hvordan charterfondet ifølge planen skal bringe positive virkninger til Nord-Norge.⁽³⁹⁾

- 44) Den økonomiske virksomheten som skapes, vil ha flere virkninger. Luftfartsselskapet vil få inntekter fra charteroperatøren for befraktningen med luftfartøyet. Turoperatøren vil få inntekter fra charterreisene. Viktigst er virkningen på økonomien i Nord-Norge, som pilene i nederste høyre hjørne i figuren ovenfor viser. Charterfondet har ingen begrensninger når det gjelder plasseringen av turoperatøren som chartrer luftfartøyet, men turoperatøren vil få støtte bare dersom den driver en charterserie til en regional lufthavn i Nord-Norge.
- 45) Ordningen er både nødvendig og hensiktsmessig.⁽⁴⁰⁾
- 46) Fylkene mener at charterfondet er forenlig med retningslinjene for regionalstøtte. Dersom Overvåkningsorganet skulle si seg uenig i dette, hevder fylkene at ordningen likevel er forenlig med EØS-avtalen, enten på grunnlag av retningslinjene for finansiering av lufthavner og støtte til oppstart av flyruter fra regionale lufthavner, eller direkte på grunnlag av EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c).
- 47) Når det gjelder merknadene fra tredjemann, har norske myndigheter særlig kommentert synspunktene framlagt av NHO Luftfart.⁽⁴¹⁾ Norske myndigheter anser at noen av disse synspunktene ser ut til å bygge på avvikende oppfatninger av fakta.
- Fylkene har aldri sagt seg uenige i at det finnes charterreiser fra Nord-Norge til feriedestinasjoner i Sør-Europa. Dette er imidlertid et annet marked enn det aktuelle markedet i denne saken. Det relevante marked er i dette tilfelle tilbud av og etterspørsel etter charterreiser til Nord-Norge.

⁽³⁹⁾ Figuren er utarbeidet av charterfondet for illustrasjonsformål (dok.nr. 644991).

⁽⁴⁰⁾ Se avsnitt 3.3 i del II nedenfor.

⁽⁴¹⁾ Brev fra norske myndigheter av 15.11.2012 (dok.nr. 653590/653595).

- Fylkene kjenner ikke til kontrakter som gir gunstige kanselleringsvilkår slik NHO Luftfart viser til. Andre operatører og agenter i bransjen har opplyst at standardvilkåret i charterkontrakter er et ikke-refunderbart depositum på 5–10 % på forhånd, eller et kanselleringsgebyr på 5–10 %. Uansett vil en 60-dagersfrist for gratis kansellering likevel utsette turoperatøren for betydelig risiko, ettersom det er en global tendens til senere bestillinger.
- Fylkene er usikre med hensyn til relevansen av NHO Luftfarts argument om at flyrutesystemet i Norge er bygget rundt et ”nav-eike”-system. Charterfondets formål er å stimulere til ny trafikk, ikke å begrense allerede eksisterende trafikk. Ny internasjonal trafikk vil bidra til utvikling av ny turisme, ny infrastruktur og en levedyktig reiselivsbransje samt sysselsetting. Fylkene mener at dette vil bidra til økt etterspørsel etter ruteflyging fra Oslo til Nord-Norge. Internasjonale charterreiser og innenriksflyging fra Oslo er tjenester som utfyller hverandre. Flere charterreiser fra utlandet vil ikke undergrave det norske flyreisemønsteret. Dessuten er en betydelig del av reisene til Nord-Norge forretningsreiser, et segment som uansett ikke vil bli påvirket av ordningen.
- Virkningene på konkurransen innen ruteflyging ser ut til å være overdrevet av NHO Luftfart. Ulike ruter utgjør ulike markeder. Videre utgjør ikke-regelbundet flyging og ruteflyging også ulike markeder.
- Det er vanskelig å forstå at det meldte tiltaket kan medføre forskjellsbehandling. Nye ruteflyginger har gjentatte ganger mottatt støtte, og omfanget av denne støtten er langt større enn det som vil bli fordelt gjennom charterfondet.
- Charterfondet omfatter ingen bestemmelser som vil medføre forskjellsbehandling på norske luftfartsselskapers bekostning. Det er ikke hold i NHO Luftfarts påstand om at norske lufttransportsselskaper som driver med ruteflyging, har baser bare i Norge.
- Når det gjelder muligheten for å utvikle lufttransporttjenester på ulønnsomme ruter i henhold til forordning nr. 1008/2008, anser fylkene ikke merknaden som relevant.

II. VURDERING

1. Eventuell statsstøtte

4.1 Statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1

48) EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 lyder som følger:

”Med de unntak som er fastsatt i denne avtale, skal støtte gitt av EFs medlemsstater eller EFTA-statene eller støtte gitt av statsmidler i enhver form, som vrir eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, være uforenlig med denne avtales funksjon i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene.”

4.2 Statsmidler

49) Støtten må være gitt av staten eller i form av statsmidler.

50) Norske myndigheter har opplyst at charterfondet sannsynligvis vil bli finansiert direkte over de tre fylkenes budsjetter (det kan ikke utelukkes at det også kan få midler direkte fra den norske stat).

51) I lys av dette anser Overvåkningsorganet dette vilkåret som oppfylt ettersom ordningen vil bli finansiert enten over fylkenes budsjetter eller av staten.⁽⁴²⁾

4.3 Begunstigelse av enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer

52) For det første må støtten gi mottakerne en fordel som fritar dem for utgifter som vanligvis betales over budsjettet deres.

53) Turoperatørene som nyter godt av ordningen, vil få et direkte tilskudd som vil redusere charterkostnadene for en gitt charterserie. Tjenesteyterne som er etablert i de tre fylkene, vil tjene på at flere turister besøker regionen, og vil ha indirekte fordel av ordningen.

54) For det andre må støtten være selektiv ved at den begunstiger enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer.

55) Bare turoperatører som driver med charterreiser til Nord-Norge, vil ha direkte fordel av ordningen. Likedan vil bare operatører (tjenesteytere) som er etablert i de tre fylkene, ha direkte fordel av ordningen.

56) Overvåkningsorganet anser derfor tiltaket som selektivt.

4.4 Konkurransesvridning

57) Statsstøtte omfattes av EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 dersom den vrir eller truer med å vri konkurransen og påvirke samhandelen mellom partene til EØS-avtalen. For anvendelsen av EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 er det tilstrekkelig at støtten kan vri konkurransen ved at den gir en selektiv fordel. Støtten anses å vri konkurransen dersom den gis til et foretak som utøver virksomhet i konkurranse med andre.

58) Mottakerne av direkte støtte gjennom ordningen er turoperatører som chartrer luftfartøyer til Nord-Norge (ikke-regelbundet flyging). Turoperatørene driver virksomhet i flere land og i en sektor som er preget av sterk konkurranse. De som indirekte har fordel av ordningen, er tjenesteytere i reiselivsnæringen i Nord-Norge, som vil ha fordel av støtten i form av økt etterspørsel fra utenlandske turister. Støtten kan oppmuntre turister til å velge å reise til Nord-Norge i stedet for å dra til feriedestinasjoner i andre land. Konkurransesvridningen vil inntreffe ikke bare mellom turoperatører, men kanskje også mellom de som yter tjenester til turistene. Dessuten konkurrerer lufthavner internasjonalt for å tiltrekke seg nye flyginger og nye ruter. Det er derfor også mulig at støtten kan føre til en konkurransevidning mellom lufthavner.

⁽⁴²⁾ Norske myndigheter har også nevnt at charterfondet på et senere tidspunkt kan bli medfinansiert av private foretak. Overvåkningsorganet har i sin vurdering ikke undersøkt denne muligheten ettersom dette alternativet virker relativt usikkert.

- 59) Overvåkningsorganet er av den oppfatning at ordningen kan styrke posisjonen til operatører som har direkte eller indirekte fordel av ordningen, sammenlignet med konkurrenter som ikke får en tilsvarende fordel. Enhver støtte som tildeles under ordningen, kan derfor anses å vri eller true med å vri konkurransen.

4.5 Virkning på samhandelen mellom avtalepartene

- 60) Statsstøtte til enkelte foretak anses å påvirke samhandelen mellom partene til EØS-avtalen dersom mottakeren utøver en økonomisk virksomhet som omfatter samhandelen mellom avtalepartene. Støtten vil bli gitt til turoperatører som tilbyr feriepakkene som bringer turister fra utlandet til Norge. Dette er per definisjon en virksomhet over landegrensene. Dessuten konkurrerer reiselivsnæringen i Nord-Norge, som vil ha indirekte fordel av ordningen, med turistnæringen i andre EØS-land.
- 61) Følgelig vil statstilskudd tildelt gjennom det meldte tiltaket påvirke samhandelen mellom partene til EØS-avtalen.

4.6 Konklusjon

- 62) Overvåkningsorganet anser at alle vilkårene i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 er oppfylt, og at den meldte ordningen dermed innebærer statsstøtte. Statsstøtten er forenlig med EØS-avtalens virkemåte bare dersom den omfattes av et av unntakene i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3.

5. Krav til framgangsmåte

- 63) Støtten som skal tildeles gjennom ordningen, anses som driftsstøtte. I retningslinjene for regionalstøtte er det fastsatt at "driftsstøtteordninger ikke omfattes av regionalstøttekartene, og vurderes fra sak til sak på grunnlag av en melding fra den berørte EFTA-stat i henhold til overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3".⁽⁴³⁾
- 64) I henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3 "skal EFTAs overvåkningsorgan underrettes, tidsnok til at det kan oversende sine merknader, om eventuelle planer om å tildele eller endre støtte (...). Den berørte stat skal ikke iverksette det planlagte tiltaket før det er gjort et endelig vedtak".
- 65) Ved å oversende en melding om charterfondet 2. mai 2012⁽⁴⁴⁾ oppfylte norske myndigheter meldingskravet i protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3.
- 66) Ved å unnlate å iverksette den meldte ordningen har norske myndigheter oppfylt kravet om ikke å iverksette ordningen før meldingen er behandlet i henhold til protokoll 3 del II artikkel 3.
- 67) Overvåkningsorganet har, slik den formelle framgangsmåten krever, undersøkt merknadene fra norske myndigheter og fra tredjemenn.

6. Støttens forenlighet

6.1 Vurdering av støtten i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 i sammenheng med retningslinjene for regionalstøtte

- 68) På grunnlag av unntaket i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c) kan følgende anses forenlig med EØS-avtalens virkemåte:

"støtte som har til formål å lette utviklingen av enkelte næringsgrener eller på enkelte økonomiske områder, forutsatt at støtten ikke endrer vilkårene for samhandelen i et omfang som strider mot felles interesser".

- 69) Med sikte på å vurdere støttens forenlighet utgjør den, som allerede bemerket, driftsstøtte. Driftsstøtte fritar et foretak fra utgifter det normalt ville båret i sin daglige drift eller normale virksomhet.⁽⁴⁵⁾ Driftsstøtte er vanligvis forbudt.

⁽⁴³⁾ Retningslinjene for regionalstøtte, nr. 81.

⁽⁴⁴⁾ Dok.nr. 632837 og 322824.

⁽⁴⁵⁾ Se sak T-348/04 *SIDE mot Kommisjonen* [2008] saml. II-625, nr. 99, sak T-162/06 *Kronoply GmbH mot Kommisjonen* [2009] saml. II-1, nr. 75.

- 70) Retningslinjene for regionalstøtte fastsetter at:

”på grunnlag av EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav a) og c) kan statsstøtte gitt for å fremme økonomisk utvikling i enkelte vanskeligstilte områder i EØS-området anses som forenlig med EØS-avtalens virkemåte. Denne typen statsstøtte kalles nasjonal regionalstøtte. Nasjonal regionalstøtte består av investeringsstøtte til store bedrifter, eller i enkelte begrensede tilfeller, driftsstøtte, som i begge tilfeller er rettet mot bestemte regioner for å utjevne regionale forskjeller” (understreking tilføyd).⁽⁴⁶⁾

- 71) Retningslinjene fastsetter også at

”Som unntak fra foregående nummer kan driftsstøtte som ikke både reduseres gradvis og er tidsbegrenset, bare tillates i svært tynt befolkede områder, dersom den er beregnet på å hindre eller redusere fortsatt fraflytting fra disse regionene.⁽⁴⁷⁾ De svært tynt befolkede områdene representerer eller tilhører regioner på NUTS-II-nivå for Norge og NUTS IV-nivå for Island med en befolkningstetthet på 8 eller færre innbyggere per km², og kan strekke seg til tilgrensende, mindre områder som oppfyller det samme befolkningstetthetskriteriet” (understreking tilføyd).⁽⁴⁸⁾

6.2 Støtten kan bare tillates i svært tynt befolkede områder

6.2.1 De tre fylkene er svært tynt befolkede områder

- 72) I henhold til retningslinjene for regionalstøtte kan driftsstøtte som ikke både reduseres gradvis og er tidsbegrenset, bare tillates i svært tynt befolkede områder, dersom den er beregnet på å hindre eller redusere fortsatt fraflytting fra disse regionene. Svært tynt befolkede områder er regioner med en befolkningstetthet på 8 eller færre innbyggere per kvadratkilometer.⁽⁴⁹⁾

- 73) De tre fylkene har en befolkningstetthet på 4,2 innbyggere per kvadratkilometer. De oppfyller derfor retningslinjene for regionalstøttes vilkår for å nyte godt av en mer fleksibel forenlighetsvurdering av driftsstøttetiltak.

6.2.2 De direkte mottakerne av støtten er ikke nødvendigvis etablert i de svært tynt befolkede områdene – forbindelse mellom støttetiltaket og den regionale utviklingen i Nord-Norge

- 74) Støtten som sådan vil bli utbetalt til turoperatører som kan være etablert utenfor Norge/EØS-området. De direkte mottakerne av støtten vil derfor ikke nødvendigvis være etablert i de svært tynt befolkede områdene.

- 75) I sitt åpningsvedtak stilte Overvåkningsorganet spørsmålet om en ordning som tillater tildeling av driftsstøtte til mottakere som kan være etablert utenfor de svært tynt befolkede områdene, kan anses som forenlig med retningslinjene for regionalstøtte. Overvåkningsorganet stilte spørsmål om det at foretakene i den berørte regionen indirekte er ordningens målgruppe, utgjør en tilstrekkelig sterk forbindelse med tanke på den regionale utviklingen i området.

- 76) Norske myndigheter har hevdet at forbindelsen mellom støtten til turoperatøren og den regionale utviklingen i Nord-Norge er tilstrekkelig sterk av følgende grunner:

- ordningen vil gjelde utelukkende for charterreiser til Nord-Norge,
- bare pakker som omfatter et ”landarrangement” vil være berettiget til støtte under ordningen, og
- støtten vil bli betalt fra charterfondet til turoperatører etter at flygingene til målområdet er gjennomført.

- 77) Overvåkningsorganet merker seg at en turoperatør vil motta støtte bare dersom den gjennomfører en charterserie til en regional lufthavn i Nord-Norge. Støtten vil ikke bli gitt for transport av turister på charterreiser utenfor denne regionen. Det er klart at ordningens målområde er Nord-

⁽⁴⁶⁾ Retningslinjene for regionalstøtte, nr. 1.

⁽⁴⁷⁾ Det er EFTA-statens oppgave å vise at den planlagte støtten er nødvendig og egnet til å hindre eller redusere fortsatt fraflytting (se retningslinjene for regionalstøtte, fotnote 65).

⁽⁴⁸⁾ Retningslinjene for regionalstøtte, nr. 69.

⁽⁴⁹⁾ Retningslinjene for regionalstøtte, nr. 22 bokstav a).

Norge, et av de tynnest befolkede områdene i Norge. Overvåkningsorganet merker seg også kravet om at ordningen gjelder bare for pakker som omfatter et "landarrangement" i denne regionen. Dette betyr at ordningen kan ha en direkte virkning i regionen ved at den kan tiltrekke turister som ellers ikke hadde kommet til regionen. "Landarrangementet" skal sikre at turister forblir i regionen under ferien i Nord-Norge. Ordningen krever at "landarrangementet" skal ha en verdi på minst 800 NOK per turist. Støtte fra charterfondet vil bli gitt etter at charterserien er gjennomført og etter at det er dokumentert at tildelingskriteriene er oppfylt. Ett av tildelingskriteriene er at søknaden skal støttes av en tjenesteyter innen reiseliv på bestemmelsesstedet. Det vil ikke bli gitt støtte til pakker som består bare av flyreiser. Tjenesteyterne i de tre fylkene vil tjene på et økt antall turister og den tilknyttede økte etterspørselen etter tjenester, og vil dermed ha indirekte fordel av ordningen. Tabellene i avsnitt 2.2 i del I ovenfor om turistenes forbruk i regionen, viser at et økt antall turister vil ha en direkte økonomisk innvirkning på reiselivssektoren i regionen. Overvåkningsorganet anser det sannsynlig at de viktigste økonomiske virkningene av ordningen vil bli kanalisert til ordningens målområde.

- 78) Overvåkningsorganet merker seg også at EU-kommisjonen har godtatt tildeling av regionalstøtte til mottakere etablert utenfor regionene som er berettigede til regionalstøtte. For eksempel fastslo Kommisjonen, i en beslutning som gjaldt Italia (Sicilia), at tilskudd som dekker kostnader med sikte på å fremme turisttransport gjennom charterreiser, var forenlig med artikkel 107 nr. 3 bokstav a) i TEUV. Tilskuddene var tilgjengelige for turoperatører som leide luftfartøyer for å frakte turister til Sicilia. Tilskudd for å dekke transportkostnader til Sicilia, som ble gitt til italienske og utenlandske reisebyråer for å tilby turistreiser som en del av pakketurer og for å frakte turister med tog eller skip, ble også ansett som forenlig.⁽⁵⁰⁾
- 79) På dette grunnlag konkluderer Overvåkningsorganet med at selv om den direkte mottakeren av støtten kan være etablert utenfor Nord-Norge, har ordningen en tilstrekkelig forbindelse til regionen der det er meningen at de planlagte virkningene skal komme.

6.3 Støtten må være nødvendig og egnet til å hindre eller redusere fortsatt fraflytting

- 80) Det er den berørte EFTA-stats oppgave å vise at støtten er nødvendig og egnet til å hindre eller redusere fortsatt fraflytting.⁽⁵¹⁾
- 81) For at det meldte tiltaket skal kunne anses som *nødvendig*, må norske myndigheter vise at det er behov for statlig inngripen for å oppnå målet om å hindre eller redusere fortsatt fraflytting.
- 82) Norske myndigheter har opplyst Overvåkningsorganet om at Nord-Norge, et av områdene i Europa som er tynnest befolket, alltid har hatt vært svært lite befolket og har slitt med fraflytting i flere tiår. Norske myndigheter anser det derfor nødvendig å treffe ytterligere tiltak for å stabilisere bosettingen i regionen og hindre ytterligere fraflytting. Ordningen er ett av de verktøyene som er nødvendig for å nå dette målet. Norske myndigheter erkjenner at opprettelsen av charterfondet alene ikke vil løse fraflyttingsproblemet, men de anser at det som en del av en allmenn politikk, vil øke den økonomiske virksomheten i regionen samt opprettholde og skape nye arbeidsplasser. Arbeidsmuligheter og forventet inntekt er de mest avgjørende faktorene som påvirker en persons valg av bosted.
- 83) For at ordningen skal kunne anses som *egnet*, må norske myndigheter vise at det ikke er åpenbart at andre tiltak vil være bedre egnet med tanke på å oppnå målet om å hindre eller redusere fraflytting i svært tynt befolkede områder.⁽⁵²⁾
- 84) Norske myndigheter hevder at ordningen er egnet ettersom den er det beste tiltaket som er tilgjengelig for å øke turismen, skape jobber i reiselivsnæringen og dermed for å bidra til redusert fraflytting fra regionen. Ut fra deres syn er tradisjonell investeringsstøtte alene ikke alltid det best egnede middelet for å løse de særskilte problemene i regionen. Jobber er avgjørende for

⁽⁵⁰⁾ Vedtak 1999/99/EF av 3.6.1998 om regionen Sicilias lov nr. 25/93 om tiltak for å fremme sysselsetting (EFT L 32 av 5.2.1999, s. 18).

⁽⁵¹⁾ Se retningslinjene for regionalstøtte, fotnote 65.

⁽⁵²⁾ Se f.eks. Overvåkningsorganets vedtak nr. 228/06/COL av 19.7.2006 om den meldte ordningen med regionalt differensierte trygde- og pensjonsordninger: "På grunnlag av opplysningene som er framlagt av norske myndigheter anser Overvåkningsorganet det ikke er åpenbart at andre tiltak enn driftsstøtte vil være bedre egnet for å nå målet om å hindre eller redusere fraflytting fra de tynnest befolkede områdene" (s. 23).

å opprettholde befolkningsnivåene. Turisme er en voksende sektor, og er både arbeidskrevende og avhengig av en lokal arbeidsstyrke. En av utfordringene som er knyttet til utviklingen av reiselivsbransjen i Nord-Norge, er lønnsomhet og den sesongavhengige arten virksomhet innen reiselivssektoren. Charterfondet er ment å gi økt turisme i lavsesongen og dermed bidra til å skape helårsarbeid. Norske myndigheter hevder at et støttetiltak som ville ha begrenset støtten til bare lokale selskaper i regionen, ikke ville ført til et økt antall flyginger til de berørte lufthavnene (og dermed til økt turisme i området) eller hindret fraflytting. Ut fra deres syn er charterfondet det tiltaket som har størst sjanse til å lykkes og med minst konkurransevidende virkninger. I lys av dette anser de ordningen som egnet.

- 85) I sitt åpningsvedtak ga Overvåkningsorganet uttrykk for tvil i forbindelse med det meldte tiltaket, og stilte særlig spørsmål om ordningens erklærte mål ikke kunne nås på andre måter enn ved å gi driftsstøtte til turoperatører som organiserer feriepakkere med charterreiser (ikke-regelbundne) (for eksempel gjennom pakker der ruteflyging benyttes).
- 86) Overvåkningsorganet mener at norske myndigheter har fjernet noe av Overvåkningsorganets tvil i den forbindelse, og dermed vist at det er behov for statlig inngripen og at ordningen er nødvendig som middel for å hindre fraflytting fra regionen Nord-Norge. Overvåkningsorganet mener også at charterfondet kan anses som et middel for å oppnå økt turisme i regionen og følgelig økt sysselsetting i et av Norges tynneste befolkede områder. Denne konklusjonen støttes av tredjemenn fra ulike virksomheter i reiselivssektoren i regionen, som har uttalt seg positivt om ordningen. Overvåkningsorganet har imidlertid vært i tvil med hensyn til ordningens egnethet og virkninger når det gjelder å utvikle og hindre fraflytting fra regionen. Det er ikke åpenbart at målene ikke kunne vært nådd på andre måter, for eksempel ved å arrangere pakketurer der ruteflyging benyttes.
- 87) I sin vurdering har Overvåkningsorganet tatt hensyn til retningslinjene for regionalstøtte, der det er fastsatt at:
- ”dersom det i unntakstilfeller planlegges å gi individuell ekstraordinær støtte til et enkelt foretak eller støtte begrenset til ett virksomhetsområde, er det EFTA-statens ansvar å vise at prosjektet bidrar til en sammenhengende regionalutviklingsstrategi” (understreking tilføyd).⁽⁵³⁾
- 88) Nord-Norge anses som et prioritert område for regional utvikling, og den norske regjeringens mål er å hindre fraflytting og oppmuntre til bosetting i denne regionen. Støtte til reiselivsnæringen anses som en viktig faktor for regionens utvikling, og norske myndigheter hevder at det å skape arbeidsmuligheter er særlig viktig for å nå målet om å hindre eller redusere fraflytting fra regionen.
- 89) Transportøkonomisk institutt anslo at utenlandske turister som reiste med fly, i 2007 brukte 7 480 NOK på forhåndsbetalte innkjøp og 6 730 på lokale innkjøp. Det anslås at besøkende i Nord-Norge i 2012 vil bruke 9 000 NOK per person.⁽⁵⁴⁾
- 90) I lys av dette mener Overvåkningsorganet at reiselivsnæringen vil kunne spille en viktig rolle i regionens utvikling. Den økonomiske virkningen som ordningen kan få for Nord-Norge, gjennom økt turisme i området og ved at regionen blir bedre kjent som en internasjonal turistdestinasjon, kan bidra til å stabilisere, og kanskje øke, folketallet i regionen.
- 91) Selv om ruteflyging og ikke-regelbundet flyging kan utgjøre to separate markeder⁽⁵⁵⁾ og direkte ruteflyging til Nord-Norge med sikte på økt turisme i regionen kan være et mindre levedyktig alternativ (særlig i lavsesongen), mener Overvåkningsorganet likevel at det ikke er helt åpenbart at ruteflyging innenlands ikke kan inngå som en del av en ferieturpakke, for eksempel når turoperatører arrangerer ”rundturer”. Overvåkningsorganet merker seg at Norge har et godt utviklet, desentralisert lufthavnsystem på grunn av den viktige rollen flyreiser spiller som transportmåte, særlig i regioner i utkanten av EØS-området som Nord-Norge. Norske myndigheter har identifisert

⁽⁵³⁾ Retningslinjene for regionalstøtte, nr. 10.

⁽⁵⁴⁾ Se henvisningen til TØI-rapport nr. 941/2008 I fotnote 23 ovenfor og s. 11 i meldingen (dok.nr. 632837).

⁽⁵⁵⁾ EU-kommisjonen har i sine fusjonsvedtak lagt til grunn at regelbundne og ikke-regelbundne flyginger ikke tilhører samme marked. Se for eksempel sak nr. COMP/M.5141 – KLM/Martinair, der Kommisjonen anså forsyning av flyseter til turoperatører (dvs. ”engrosmarkedet”) som et annet marked enn markedet for tilbud av regelbundne lufttransporttjenester til sluttbrukere. Kommisjonen bemerker at ”markedet for salg av seter til turoperatører er et marked som befinner seg i et oppstrømsmarked til markedet for salg av seter til enkeltpersoner. Følgelig er konkurranseforholdene i dette markedet åpenbart annerledes ettersom turoperatører har andre krav enn enkeltkunder (for eksempel kjøp av store setepakker, forhandling om rabatt, hensyn til kundenes behov når det gjelder flytider osv.)” (EUT C 51 av 4.3.2009, s. 4).

flere innenlandske flyruter som berettigede til godtgjøring for offentlig tjenesteyting, og staten godtgjør et utvalgt luftfartsselskap som betjener ruter som ellers ikke ville vært økonomisk levedyktige. Overvåkningsorganet mener at det ikke er helt åpenbart at ordningens erklærte mål – å bidra til utviklingen i et av de tynnest befolkede områdene i Norge gjennom støtte til charterreiser fra utlandet til Norge med sikte på å øke antall turister i lavsesongen og dermed bidra til helårsarbeid – ikke også kan nås, i det minste delvis, ved bruk av ruteflyging.

- 92) I lys av dette anser Overvåkningsorganet at det fortsatt hersker tvil om ordningen er det beste middelet for å nå de erklærte målene, med minst mulig konkurransevridende virkninger. Overvåkningsorganet anser særlig at ordningen kan ha potensielt konkurransevridende virkninger på markedet for ruteflyging.
- 93) Av den grunn anser Overvåkningsorganet at ordningen er egnet bare i et begrenset tidsrom for å bidra til å opprette en levedyktig reiselivsbransje i det minst befolkede området i Norge. Ordningens tiårige varighet, som norske myndigheter argumenterer for, virker unødvendig lang med sikte på å nå dette målet. Overvåkningsorganet mener at ordningen bør begrenses til en ”oppstartsperiode” på tre år, som ville gjøre det mulig å vurdere om ordningen er egnet. Norske myndigheter bør derfor vurdere ordningens virkninger ved utløpet av denne perioden, idet de tar hensyn til både de positive virkningene av ordningen og eventuelle negative virkninger på konkurransen.

6.4 Støtten må stå i forhold til ordningens formål

- 94) I henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c) kan støtte som har til formål å lette utviklingen på enkelte økonomiske områder, anses som forenlig med avtalens virkemåte ”forutsatt at støtten ikke endrer vilkårene for samhandelen i et omfang som strider mot felles interesser”. For å være forenlig med det felles marked må ordningen stå i forhold til ordningens formål.
- 95) Norske myndigheter mener at ordningen er utformet slik at bare den nødvendige støtten gis. Den høyeste støtteandelen (25 %) fra charterfondet vil bli gitt ved et belegg på 60 % eller lavere. Støtteandelen reduseres gradvis ned til null når et belegg på gjennomsnittlig 80 % oppnås.⁽⁵⁶⁾
- 96) Norske myndigheter hevder at ordningen, som reduserer turoperatørenes risiko, kan føre til et belegg på over 60 %, og at det derfor ikke er sannsynlig at støtteandelen vil tilsvare 25 % av charterkostnadene.
- 97) Overvåkningsorganet mener at hovedtrekket ved ordningen er at den skal gi turoperatørene en garanti slik at de ikke kansellerer flyginger med lavt belegg. Den høyeste støtteandelen er 25 % av charterkostnadene. Tilleggs kostnader som påløper på charterreiser med et belegg på under 60 %, vil ikke bli refundert. Det samlede årlige støttebeløpet fra charterfondet anslås til under 10 millioner NOK per år. Overvåkningsorganet anser at dette relativt lave støttebeløpet står i forhold til målet. Det er ikke sannsynlig at et så lavt beløp vil påvirke handelen på en urimelig negativ måte.
- 98) Ordningen kan dermed skilles fra gjenstanden for EU-kommisjonens vedtak i forbindelse med en provisjonsordning for turoperatører i Hellas.⁽⁵⁷⁾ Under denne ordningen skulle turoperatører 40 euro per turist. Slik Overvåkningsorganet oppfatter ordningen, var den ikke begrenset til en godtgjøring for tilleggs kostnader til transport som påløp for å frakte turister til Hellas.⁽⁵⁸⁾ Dette står i kontrast til charterfondet, som har til formål å oppmuntre turoperatører til å inngå avtalefestede forpliktelser før de får bestillinger fra turister, ved å gi dem godtgjøring dersom de ikke får igjen transportkostnadene som påløper for å frakte turister til Nord-Norge.
- 99) Overvåkningsorganet merker seg også, som allerede beskrevet, at støttetakerne kan være etablert enten i Norge eller i utlandet, og at de kan inngå charterflygingsavtaler med både norske og utenlandske flyselskaper. Lignende situasjoner behandles likt under ordningen. Overvåkningsorganet anser derfor ikke ordningen som forskjellsbehandlende.

⁽⁵⁶⁾ Se beskrivelsen av ordningen i del I avsnitt 2.5 ovenfor.

⁽⁵⁷⁾ Vedtak 2003/262/EF av 27.11.2002 om en provisjonsordning for turoperatører i Hellas (EUT L 103 av 24.4.2003, s. 63).

⁽⁵⁸⁾ I den saken mente EU-kommisjonen dessuten at greske myndigheter ikke hadde gitt Kommisjonen opplysninger som var relevante for en vurdering av om støtten var egnet med hensyn til dens bidrag til regional utvikling (se nr. 22 i vedtaket).

- 100) I lys av ovenstående mener Overvåkningsorganet at støtten står i forhold til ordningens formål.

7. Godkjenningens varighet

- 101) I sitt vedtak nr. 246/12/COL av 27. juni 2012 ga Overvåkningsorganet uttrykk for tvil med hensyn til om ordningen kunne godkjennes for en periode ut over 31. desember 2013. I lys av de mottatte merknadene er en lengre periode nødvendig for å oppnå en målbar virkning på utviklingen i regionen. På bakgrunn av den tvilen Overvåkningsorganet uttrykte i sitt vedtak nr. 246/12/COL med hensyn til ordningens virkning på utviklingen og hindring av fraflytting i denne regionen, er en periode på tre (3) år mer hensiktsmessig. Uansett bør behovet for og størrelsen på driftsstøtten regelmessig tas opp til ny vurdering for å sikre at den får langsiktig betydning for den berørte regionen.⁽⁵⁹⁾ En slik lengre periode vil gjøre det lettere å vurdere ordningens varige virkninger.
- 102) Norge skal derfor etter en periode på tre (3) år framlegge en rapport med vurdering av ordningens virkninger på utviklingen av turisme og hindring av fraflytting fra regionen samt ordningens virkninger på konkurransen, slik at Overvåkningsorganet kan vurdere om ordningen er nødvendig og egnet.

8. Konklusjon

- 103) Overvåkningsorganet anser at alle vilkårene i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 er oppfylt og at charterfondordningen derfor innebærer statsstøtte.
- 104) På grunnlag av vurderingen ovenfor anser Overvåkningsorganet charterfondet som forenlig med EØS-avtalen i henhold til unntaket i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c).
- 105) Overvåkningsorganet har imidlertid vært i tvil om ordningens egnethet og dens virkninger på utviklingen og hindringen av fraflytting fra regionen, særlig med hensyn til om målene kan nås med andre midler. Overvåkningsorganet har derfor konkludert med at ordningen kan godkjennes for en periode på tre år fra datoen for dette vedtak. I tillegg skal norske myndigheter forplikte seg til å forberede og produsere en vurdering av ordningen, som dokumenterer dens virkninger på utviklingen av turisme og hindring av fraflytting fra regionen samt dens virkninger på konkurransen. Vurderingen skal foretas av en uavhengig sakkyndig og skal framlegges for Overvåkningsorganet.
- 106) Det minnes om norske myndigheters forpliktelse i henhold til protokoll 3 del II artikkel 21 i sammenheng med artikkel 5 og 6 i vedtaket om gjennomføringsbestemmelser⁽⁶⁰⁾ til å framlegge årsrapporter om gjennomføringen av ordningen.
- 107) Norske myndigheter påminnes også om at alle planer om å endre denne ordningen skal meldes til Overvåkningsorganet –

GJORT DETTE VEDTAK:

Artikkel 1

Charterfond-ordningen for Nord-Norge som er meldt av norske myndigheter, utgjør statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1.

Artikkel 2

Støtteordningen er forenlig med EØS-avtalens virkemåte i henhold til avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c) på det vilkår at den innføres for en periode på tre (3) år fra datoen for dette vedtak. Ved utløpet av denne perioden på tre (3) år skal Norge framlegge en rapport for Overvåkningsorganet med en vurdering av ordningens virkninger på utviklingen av turisme og hindring av fraflytting fra regionen samt dens virkninger på konkurransen.

⁽⁵⁹⁾ Retningslinjene for regionalstøtte, nr. 71.

⁽⁶⁰⁾ Tilgjengelig på: <http://www.efasurv.int/media/decisions/195-04-COL.pdf>

Artikkel 3

Dette vedtak er rettet til Kongeriket Norge.

Artikkel 4

Bare den engelske utgaven av vedtaket har gyldighet.

Utferdiget i Brussel, 10. juli 2013.

For EFTAs overvåkningsorgan

Oda Helen Sletnes
President

Sverrir Haukur Gunnlaugsson
Medlem av kollegiet

**Innbydelse til å sende inn merknader i henhold til overvåknings- og
domstolsavtalens protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 med hensyn til statsstøtte
i forbindelse med tilleggsutbetalinger fra Innovasjon Norge til Finnfjord AS**

2014/EØS/22/02

EFTAs overvåkningsorgan ("Overvåkningsorganet") har ved vedtak 445/13/COL av 13. november 2013, gjengitt på det opprinnelige språket etter dette sammendraget, innledet behandling i henhold til del I artikkel 1 nr. 2 i protokoll 3 til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol. Norske myndigheter er underrettet ved en kopi av vedtaket.

EFTAs overvåkningsorgan innbyr med dette EFTA-statene, EU-medlemsstatene og berørte parter til å sende sine merknader til det aktuelle tiltaket innen en måned etter at dette ble offentliggjort, til:

EFTA Surveillance Authority
Registry
Rue Belliard/Belliardstraat 35
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Merknadene vil bli oversendt norske myndigheter. En berørt part som ønsker å få sin identitet holdt fortrolig, kan sende inn en skriftlig, begrunnet anmodning om dette.

Sammendrag

1. Framgangsmåte

Etter drøftinger før melding meldte norske myndigheter ved brev av 26. juni 2013 tilleggsstøtten til selskapet Finnfjord AS ("Finnfjord") fra Innovasjon Norge ("IN"), et offentlig foretak finansiert av staten. Overvåkningsorganet sendte deretter to anmodninger om opplysninger som norske myndigheter svarte på ved brev av 19. august og 18. september 2013.

2. Beskrivelse av tiltaket

Den meldte støtten gjelder et direkte tilskudd på NOK 16 millioner for å dekke tilleggskostnader i forbindelse med utskifting av et kjølesystem med en energigjenvinningsenhet. Til finansiering av dette prosjektet har Finnfjord allerede mottatt NOK 175 millioner i statsstøtte fra Enova SF, et offentlig foretak finansiert av staten. Støtten fra Enova ble godkjent av Overvåkningsorganet ved vedtak nr. 39/11/COL av 9. februar 2011.⁽¹⁾

Prosjektets opprinnelige budsjett var på NOK 511,66 millioner. Allerede i februar 2011 hadde Finnfjord besluttet å kjøpe en større turbin enn opprinnelig planlagt. Denne endringen førte til en økning i budsjettoverslaget til NOK 680–720 millioner. På det tidspunktet forsøkte ikke Finnfjord å oppnå mer støtte før de besluttet å fortsette prosjektet.

Finnfjord søkte først tilleggsstøtte fra Enova våren 2012 og innga en formell søknad 5. juli 2012. På det tidspunktet hadde det anslåtte samlede budsjettet ytterligere økt til NOK 730–760 millioner. Enova avslø søknaden 20. august 2012, med den begrunnelsen at støtten ikke ville gi Finnfjord noe incentiv til å gjøre mer for miljøet enn det ville uten støtten.

Deretter søkte Finnfjord om tilleggsstøtte fra IN 1. oktober 2012. Det anslåtte samlede budsjettet hadde økt til om lag NOK 800 millioner. IN innvilget NOK 16 millioner i støtte sammen med et lån på NOK 18 millioner. Finnfjord fikk dessuten et kortsiktig lån på NOK 45–60 millioner av SpareBank1 Nord-Norge ("SNN"). IN uttaler at tilskuddet var et avgjørende element for gjennomføringen av den finansielle pakken som var nødvendig for å fullføre prosjektet, og hadde derfor en klar incentivvirkning.

⁽¹⁾ EUT C 278 av 22.9.2011, s. 6, og EØS-tillegget nr. 51 av 22.9.2011, s. 1.

3. Vurdering

3.1. Om det foreligger statsstøtte

Overvåkningsorganet konkluderer med at det foreslåtte kontanttilskuddet på NOK 16 millioner fra IN til Finnfjord utgjør statsstøtte i henhold til artikkel 61 nr. 1 i EØS-avtalen.

3.2. Støttens forenlighet

For å være forenlig med EØS-avtalens virkemåte må støtten skape en incentivvirkning.

Overvåkningsorganet mener generelt at det ikke foreligger noen incentivvirkning når prosjekter er igangsatt før mottakeren har inngitt en søknad om støtte. Overvåkningsorganet utelukker imidlertid ikke at støtte til et prosjekt som er igangsatt kan ha en incentivvirkning når støtten helt klart sikrer fullføring av prosjekter som ellers ikke ville blitt fullført eller som tilfører miljøvern som ellers ikke ville vært oppnådd.

I denne saken er imidlertid Overvåkningsorganet i tvil om støtten gav Finnfjord et incentiv til å fullføre prosjektet uten forsinkelser.

Støttens incentivvirkning må bekreftes på grunnlag av en full analyse av de økonomiske forholdene i en kontrafaktisk situasjon, risikonivå og lønnsomhet. Disse omstendighetene bør dokumenteres av mottakerens opprinnelige og reviderte forretningsplan samt av andre relevante dokumenter, som beregning av prosjektets lønnsomhet med og uten støtte, prosjektfiansieringsanalyse, risikovurdering samt en detaljert redegjørelse for hvordan de relevante omstendighetene påvirket den opprinnelige forretningsplanen og den påkrevde avkastningen av investeringen.

Det virker som om Finnfjord på tidspunktet for søknaden om mer støtte fra Enova våren 2012, faktisk ikke vurderte å avbryte, redusere omfanget av eller stanse prosjektet. Dette synes også å ha vært tilfellet da Finnfjord formelt søkte om tilleggsstøtte fra Enova 5. juli 2012, og da foretaket stod overfor ytterligere kostnadsøkninger til NOK 730–760 millioner og om lag NOK 800 millioner

Mer spesifikt og med henvisning til konklusjonene på styremøtet 25. september 2012 synes det som om selskapet til tross for de urimelige kostnadene og så lenge det kunne sikre tilstrekkelig finansiering, ikke seriøst vurderte å avbryte eller utsette prosjektet helt eller delvis, eller redusere omfanget av det. Utdraget fra styremøteprotokollen fra 25. september 2012 antyder at Finnfjord hadde til hensikt å søke om ytterligere lån fra SNN og tilleggsstøtte fra Enova og IN, og at eventuell støtte ville bli benyttet til å redusere det lånet Finnfjord ville søke SNN om.

IN har forklart at på grunnlag av signaler fra SNN og IN selv i løpet av de etterfølgende forhandlingene, mente Finnfjord fortsatt at det ville være mulig å opprettholde sitt opprinnelige mål om fullstendig gjennomføring av energigjenvinningsprosjektet til fastsatt tid. Styret i Finnfjord vedtok derfor ikke formelt et alternativt tiltak og innledet ikke noen grundig gjennomgåelse av konsekvensene dersom den påkrevde tilleggsfinansieringen skulle utebli. På bakgrunn av ovennevnte er Overvåkningsorganets foreløpige holdning at det virker som Finnfjord traff alle tiltak i den tro at det støttede prosjektet skulle fullføres, og at Finnfjord så på all tilleggsstøtte, det være seg fra Enova eller IN, som nyttig, men ikke absolutt nødvendig.

Overvåkningsorganet mener dessuten at argumentet mot en incentivvirkning som Enova framsatte i sitt avslag er relevant: at alle investeringer i tilknytning til prosjektet allerede var gjort og at det meste av utstyret var levert. På bakgrunn av dette setter Overvåkningsorganet spørsmålstegn ved hva slags incentiv støtten da kunne gi.

Overvåkningsorganet vil imidlertid på dette stadium ikke utelukke at den foreslåtte støtten hadde en incentivvirkning. Et bestemt prosjekts incentivvirkning kan fastslås som kompensasjon for uforutsette kostnadsøkninger. Særlig når omfanget av den uforutsette kostnaden er betydelig og knyttet til det faktum at prosjektet er nyskapende og at kostnadene dermed er vanskelige å anslå på forhånd – noe som absolutt synes å være tilfellet for Finnfjord.

Under slike omstendigheter kan det hevdes at incentivvirkningen av all støtte til prosjektet sett under ett, må vurderes; spørsmålet blir hvorvidt Finnfjord, med tanke på alt det til slutt visste om kostnadsøkningene, ville ha besluttet å gå videre med prosjektet med bare de NOK 175 millionene fra Enova.

På den annen side legger Overvåkningsorganet merke til at Finnfjord i februar 2011, da selskapet stod overfor en kostnadsøkning fra NOK 511,66 millioner til NOK 680–720 millioner, besluttet å fortsette prosjektet uten å søke om ytterligere støtte. Overvåkningsorganet har ikke fått noen forklaring på hvorfor Finnfjord ikke søkte om mer støtte på dette stadiet. Det er mulig at prosjektet i lys av inntektsøkningene fra den økte elektrisitetsproduksjonen ikke ville bli mindre lønnsomt enn det godkjente prosjektet og dermed ikke var berettiget til mer støtte ved bruk av Enova-modellen. Overvåkningsorganet oppfordrer norske myndigheter og Finnfjord til å forklare hvorfor Finnfjord ikke søkte om mer støtte på det tidspunktet.

Overvåkningsorganet har heller fått forklart i hvilken grad Finnfjord, med støtte fra Enova, ble godtgjort for risikoer for budsjettoverskridelser. Overvåkningsorganet bemerker at Finnfjord innledningsvis søkte om NOK 200 millioner i støtte, men gjennom forhandlinger med Enova ble støtten redusert med NOK 25 millioner til NOK 175 millioner i endelig støtte. Dette reduserte faktisk avkastningen til 12,35 %, som var det nedre sjiktet for det Enova anslo at selskaper som investerer utenfor sitt kjerneområde normal krever, som ifølge Enova var 12–16 %. I lys av disse omstendighetene lurer Overvåkningsorganet på i hvilken grad Finnfjord med støtte fra Enova er blitt godtgjort for uforutsette kostnader og risikoene i den forbindelse. Dette bør etter Overvåkningsorganets foreløpige holdning vurderes på grunnlag av utgangsbudsjettet for prosjektet og den påkrevde avkastningsprosenten.

Videre bemerker Overvåkningsorganet at norske myndigheter ikke på en klar måte har forklart hvordan støttebeløpet på NOK 16 millioner ble fastsatt. Det som er klart, er at den foreslåtte støtten fra IN til Finnfjord ikke er gitt på grunnlag av en prosjekttinnbydelse som ligner framgangsmåtene under Energifondordningen. Gitt at støtten var et egnet middel og hadde en incentivvirkning spør Overvåkningsorganet seg fortsatt om et lavere støttebeløp kunne har skapt de samme virkningene. Overvåkningsorganet er derfor i tvil om støtten er forholdsmessig.

Til slutt bemerker Overvåkningsorganet at IN og Enova, som begge opptrer på vegne av Kongeriket Norge, har framlagt tilsynelatende motstridende synspunkter på om tilleggsstøtten til Finnfjord gir selskapet et incentiv til å endre sin opptreden, og dermed oppnår et høyere nivå av miljøvern enn det ville ha gjort uten støtten. Til tross for at det ikke automatisk innledes en formell undersøkelse under omstendigheter som denne, er det fortsatt et faktum at når Overvåkningsorganet står overfor tilsynelatende motstridende syn fra ulike representanter for den samme avtaleparten i en sak som er av avgjørende betydning for spørsmålet om den meldte støttens forenlighet, vil det i disse tilfellene være i tvil om støttens forenlighet. I tilfelle av tvil må Overvåkningsorganet innlede formell undersøkelse.

4. Konklusjon og innbydelse til å sende inn merknader

I lys av ovennevnte betraktninger har Overvåkningsorganet besluttet å innlede formell undersøkelse i samsvar med del I artikkel 1 nr. 2 i protokoll 3 til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol.

Berørte parter innbys til å sende inn sine merknader innen en måned etter at denne kunngjøringen ble offentliggjort i *Den europeiske unions tidende*.

[non confidential version] (*)

EFTA SURVEILLANCE AUTHORITY DECISION

No. 445/13/COL

of 13 November 2013

**to open a formal investigation procedure into the additional aid from Innovation Norway to
Finnfjord AS
(Norway)**

The EFTA Surveillance Authority ("the Authority"),

HAVING REGARD to:

The Agreement on the European Economic Area ("the EEA Agreement"), in particular to Articles 61 to 63 and Protocol 26,

The Agreement between the EFTA States on the Establishment of a Surveillance Authority and a Court of Justice ("the Surveillance and Court Agreement"), in particular to Article 24,

Protocol 3 to the Surveillance and Court Agreement ("Protocol 3"), in particular to Article 1(2) of Part I and Articles 4(4) and 6 of Part II,

Whereas:

I. FACTS

1. Procedure

- 1) Following pre-notification discussions, the Norwegian authorities, by letter of 26 June 2013, notified the additional aid from Innovation Norway ("IN") to Finnfjord AS ("Finnfjord"), pursuant to Article 1(3) of Part I of Protocol 3.⁽¹⁾
- 2) By letter dated 5 July 2013,⁽²⁾ the Authority requested additional information from the Norwegian authorities. By letter dated 19 August 2013,⁽³⁾ the Norwegian authorities replied to the information request.
- 3) By letter dated 28 August 2013,⁽⁴⁾ the Authority made a further request for information from the Norwegian authorities. By letter dated 18 September 2013,⁽⁵⁾ the Norwegian authorities responded.

2. The notified measure – the NOK 16 million grant

- 4) The notified proposed measure is a direct grant of an additional NOK 16 million from IN to Finnfjord.
- 5) IN informed Finnfjord of its decision to grant the notified measure by letter dated 10 December 2012. The direct grant is intended to cover increased costs related to an energy recovery system that Finnfjord has installed in order to recover heat energy in its ferrosilicon production plant. For the financing of that project, Finnfjord has already received NOK 175 million in state aid from the Energy Fund Scheme (see below). That award of aid was approved by the Authority by Decision No 39/11/COL.⁽⁶⁾

(*) In this non confidential version of the decision, information covered by the obligation of professional secrecy has been taken out. Where information has been taken out, this is marked with [...]. Where figures have been excluded, a range within which the figure exists, has, where appropriate, been indicated.

⁽¹⁾ Events No 676810, 676812, 676814-676816, 676819, 676822, 676823, 676825-676827, 676829 and 676832-676834.

⁽²⁾ Event No 677212.

⁽³⁾ Events No 680603-680605 and 680866-680868.

⁽⁴⁾ Event No 681073.

⁽⁵⁾ Events No 683806, 683807, 683809, 683810, 683813, 683814, 683817 and 683819.

⁽⁶⁾ OJ C 278 22.9.2011 p. 6 and EEA Supplement No 51 22.9.2011 p. 1.

- 6) The proposed direct grant from IN has been notified as an individual aid not awarded on the basis of an aid scheme.

3. Loans from IN and SNN

- 7) The NOK 16 million only partly covered the cost increases. IN has explained that Finn fjord needed an additional NOK [80-95] million.
- 8) Therefore, IN, at the same time as it provided the NOK 16 million direct grant to Finn fjord, also provided Finn fjord with a loan of NOK 18 million. At that time, Finn fjord already owed NOK 100 million to IN. None of those loans have been notified to the Authority. IN holds that they have been granted on market terms and therefore do not involve state aid within the meaning of Article 61(1) of the EEA Agreement.
- 9) In parallel with the loan from IN, Finn fjord secured a NOK [45-60] million from the bank SpareBank 1 Nord-Norge ("SNN"). From before Finn fjord owed NOK [300-325] million to SNN.
- 10) In sum the NOK 16 million direct grant, and the two loans of NOK 18 million and NOK [45-60] million covered the NOK [80-95] million cost increase.

4. Innovation Norway ("IN")

- 11) IN is a public entity established by the Act on Innovation Norway.⁽⁷⁾ It is wholly owned by the Norwegian state through the Ministry of Local Government and Regional Development. It supports innovation by grants financed by public resources.

5. Enova SF ("Enova")

- 12) Enova SF ("Enova") is a state enterprise⁽⁸⁾ wholly owned by the Norwegian State through the Ministry of Petroleum and Energy. It is responsible for managing the Energy Fund Scheme, a state aid scheme for the promotion of environmental protection approved by the Authority by Decision No 248/11/COL.⁽⁹⁾ Enova is financed by public resources.
- 13) Under the Energy Fund Scheme Enova arranges competitions for aid where the winning projects are the ones with the best energy result per NOK of aid.⁽¹⁰⁾
- 14) Enova only grants the last 20% of an individual aid when it has approved a final project report.⁽¹¹⁾ Where a project turns out to be less costly than budgeted, Enova reduces the aid grant in a pro rata calculation.⁽¹²⁾

6. The recipient – Finn fjord AS ("Finn fjord")

- 15) Finn fjord is a family-owned limited liability company. The plant supported by the proposed aid is located in Finnsnes in the County of Troms, which is the second northernmost county in Norway.

7. Cost increases

- 16) In the notification leading to the Authority's Decision No 39/11/COL of 9 February 2011 approving the NOK 175 million in aid from Enova to Finn fjord, the budget of Finn fjord's energy recovery project was estimated at NOK 511.66 million. The aid was awarded for the replacement of the existing cooling system with an energy recovery unit. The intention was to annually generate 224 GWh of electrical power and recover 125 GWh of process steam. The expected annual energy production thus amounting to 349 GWh.

⁽⁷⁾ LOV 2003-12-19-130 *Lov om Innovasjon Norge*.

⁽⁸⁾ In Norwegian: *Statsforetak*. Enova is organised in accordance with Act No 71 of 30.8.1991 on state enterprises.

⁽⁹⁾ OJ C 314 27.10.2011 p. 4 and EEA Supplement No 58 27.10.2011 p. 2.

⁽¹⁰⁾ The competition for aid under the Energy Fund Scheme is described in the Authority's Decision No 248/11/COL (cited above), paragraphs 27-36.

⁽¹¹⁾ See the Authority's Decision No 248/11/COL (cited above), paragraph 37.

⁽¹²⁾ See the Authority's Decision No 248/11/COL (cited above), paragraph 38.

- 17) According to the notification in the case at hand, in February 2011, the estimated budget had already increased by almost NOK 190 million from NOK 511.66 million to NOK [680-720] million.⁽¹³⁾ Despite this substantial increase, on 7 February 2011 Finnjord's board decided to go ahead with the project. Finnjord did not at that time apply for more aid.
- 18) The cost increase largely stemmed from Finnjord's decision to invest in a more powerful steam turbine, which was ordered on 7 January 2011. A legally binding contract for the turbine was concluded on 23 February 2011. By letter dated 16 February 2011, Finnjord informed Enova that it had ordered the more powerful turbine which would yield an annual production of 344.5 GWh of electrical energy. This higher electrical energy production was thus close to the estimated total production of 349 GWh of electricity and steam. On that basis, Finnjord requested the exclusion of the steam production from the aided project. By letter dated 17 February 2011, Enova approved the change to the project. It is not clear to the Authority whether all the effects of the change have been taken into account in the new cost estimates for the project.
- 19) Throughout the project phase, Finnjord has supplied Enova with project-specific progress reports. In its report dated 30 April 2012, Finnjord referred to further cost increases related to the turbine building, steam and condensation pipes and ditches. The additional costs amounted to approximately NOK 5 million. Finnjord still aimed at keeping the total project costs below the NOK 700 million estimate.
- 20) In its progress report dated 29 June 2012, the total cost estimate remained NOK 700 million. However, by that time, it was estimated that the project would incur an additional NOK [5-10] million in increased costs. This cost increase was discussed by Finnjord's board in a meeting on 19 June 2012. The Norwegian authorities have not explained why the total cost increase of NOK [10-15] million [...] did not lead to an adjustment of the total cost estimate of NOK 700 million in the progress report of 29 June 2012. The Norwegian authorities have explained that Finnjord, at one point during the spring of 2012 entered into informal discussions with Enova about obtaining additional aid to cover the increased project costs.
- 21) On 5 July 2012, following the informal contacts, Finnjord formally applied for more aid from Enova. At that time, Finnjord had revised its total cost estimate to NOK [730-760] million.
- 22) The information provided to the Authority indicates that Finnjord, on the basis of a budget review finalised on 31 July 2012, realised that the project would incur additional increased costs. The total cost estimate was increased to NOK [740-790] million. The cost increases related to: adaptations of existing machinery, adaptations of three existing furnaces, adaptations of smoke ducts, installations in the turbine building and other buildings, longer production shortfalls than expected, and finalisation of the work and the installations. Finnjord furthermore wanted more aid to ensure that the project would meet its internal requirements of profitability. Finnjord elaborated on the reasons for the cost increases in its progress report dated 12 September 2012.
- 23) In early August 2012, Finnjord informally discussed with Enova, the potential postponement of the works on the third furnace and classifying it as a separate project in order to apply for more aid from Enova on the basis of it being a new project.
- 24) When Finnjord's board met on 25 September 2012 the total cost estimate had been set to NOK [740-790] million.⁽¹⁴⁾ In that meeting Finnjord's board considered three alternative courses of action:
- i. Completing the project by financing the cost increases by way of the company's general cash flow.
 - ii. Postponing the works on the third furnace, classifying it as a separate project and applying for more aid from Enova.

⁽¹³⁾ The Norwegian authorities have also made reference to a cost estimate of NOK 696 million. In the following, the Authority refers only to the NOK 700 million figure.

⁽¹⁴⁾ The Norwegian authorities indicate that the cost estimates increased further to [approximately NOK 800 million.] It is not clear when these estimates were made, therefore the [NOK 740-790million] from the 25.9.2012 board meeting is referred to in the following.

iii. Obtaining NOK [80-95] million of additional financing from Enova (aid), SNN (loan) and IN (loan and aid) in order to complete the project.

- 25) The board decided to proceed according the third alternative.
- 26) IN has provided the Authority with an extract of the board meeting protocol regarding the third alternative. Concerning the applications to Enova and IN for more aid the extract provides the following:

“Potential grants/loans from Enova and [IN] will be used directly to reduce the liquidity loan applied for [from SNN].”⁽¹⁵⁾

- 27) According to IN, the board concluded that the first course of action would essentially mean that the project would be financed at the expense of Finn fjord’s creditors, which would be legally unadvisable and not a tenable solution in the long term. Also, according to IN, the board did not consider the second alternative a viable course of action as it concluded that the postponement of the works on the third furnace would be prohibitively expensive.

8. Overview of the cost increases

Date, event	Estimated budget in NOK million
Initial budget as described in Decision No 39/11/COL of 9 February 2011	511.66
The Norwegian authorities have also made reference to a cost estimate of NOK 696 million. In the following, the Authority refers only to the NOK 700 million figure.	696
7 February 2011, Finn fjord board meeting	[680-720]
5 July 2012, Finn fjord applies to Enova for more aid	[730-760]
31 July 2012, Finn fjord budget review	[740-790]
25 September 2012, Finn fjord board meeting	[740-790]
The Norwegian authorities indicate that the cost estimates increased further to [approximately NOK 800] million. It is not clear when these estimates were made, therefore the NOK [740-790] million from the 25 September 2012 board meeting is referred to in the following.	[approximately 800]

9. Informal discussions and formal application for more aid from Enova

- 28) The Norwegian authorities have explained that Finn fjord, at some point during the spring of 2012, due to the increased project costs, entered into informal discussions with Enova about the possibility of obtaining more aid. During those informal discussions, Enova signalled that it was reluctant to grant more aid to the project as it doubted whether additional aid would have incentive effect.
- 29) By letter dated 5 July 2012, Finn fjord nevertheless formally applied for additional aid from Enova to cover the increased costs. The estimated total cost was then NOK [730-760] million. The original aid (NOK 175 million) amounted to 34.2% of the initial budget (NOK 511.66 million). Finn fjord applied for NOK [75-85] million in additional aid, as that would bring the total aid amount to [30-40%] of the new total budget estimate.
- 30) By letter dated 20 August 2012, Enova rejected the application for aid. Enova concluded that Finn fjord could not document that the additional aid would provide the company with an incentive to increase the level of environmental protection. In Enova’s view the application did therefore not fulfil the requirements of Enova’s own rules nor those of the EEA state aid rules. Enova failed to see that aid would have incentive effect as all investments related to the project had been made and

⁽¹⁵⁾ Letter from the Norwegian authorities dated 18.9.2013 (Event No 683806). Translation by the Authority: “Eventuelle tilskudd/lån fra Enova og Innovasjon Norge, vil gå til direkte reduksjon av omsøkte likviditetstiln.”

most of the equipment had been delivered. In addition, Enova considered that Finnjord did not document that there was a risk that the project would not have been realised without the additional aid.

10. IN's award of aid and the NOK [80-95] million package

- 31) On 28 August 2012 Finnjord initiated an informal dialogue with IN and SNN in order to obtain the NOK [80-95] million necessary to finance the completion of the project.
- 32) By letter dated 1 October 2012, Finnjord formally applied for additional credit from SNN. Finnjord formally applied for additional credit and aid from IN on 11 October 2012, without specifying an aid amount.
- 33) It appears that SNN prior to mid-October 2012 had offered Finnjord a loan of NOK [80-95] million.⁽¹⁶⁾ However, SNN made the offer conditional on collateralisation to the detriment of the collateralisation of a pre-existing loan from IN. This solution was unacceptable for IN. SNN and IN therefore negotiated the following NOK [80-95] million financing package:
- i. The aid grant from IN of NOK 16 million.
 - ii. A short-term loan of NOK 18 million from IN with a rate of [5-9]% (adjustable in accordance with IN risk loan policy) collateralised *pari passu* with a pre-existing loan of NOK 100 million from IN.
 - iii. A short-term loan of NOK [45-60] million from SNN with an interest rate of [...] NIBOR⁽¹⁷⁾ + [300-600] bps collateralised *pari passu* with a pre-existing loan of NOK [300-325] million from SNN.
- 34) The Norwegian authorities have not explained why IN, instead of granting the NOK 16 million as aid, could not have lent the same amount to Finnjord.
- 35) The NOK [80-95] million financing package was formalised and accepted by Finnjord by way of an agreement signed by SNN, IN and Finnjord on 12 December 2012.
- 36) The NOK 16 million of aid to Finnjord will only be disbursed with the Authority's approval.

11. Disbursement of the final tranche of aid from the Energy Fund

- 37) As noted above, Enova only grants the last 20% of an individual aid when it has approved a final project report. On 22 November 2012, the final report from Finnjord was approved by Enova. On 23 November 2012, Enova disbursed the last NOK 35 million of aid (20% of the total aid amount of NOK 175 million).

12. Comments by the Norwegian authorities

- 38) When IN decided to conditionally grant the NOK 16 million of aid, it was aware of Enova's rejection of Finnjord's application for supplementary aid and the reason for the rejection. IN stresses that the aid awarded provides incentive effect and is fully compatible with the general objectives of the Environmental Aid Guidelines ("EAG")⁽¹⁸⁾ and the Authority's Decision No 248/11/COL on the Energy Fund.
- 39) IN has explained that Finnjord was facing a temporary capital shortage that threatened the completion of its energy recovery project. The capital shortage could have led to the turbine not being installed. Furthermore it could have halted the rebuilding of furnace 3 and one of the boilers which could have resulted in a reduction of the annual electricity production capacity in the order of 100-120 GWh.

⁽¹⁶⁾ According to IN: "When Finnjord [...] applied for financing of 88 million NOK, [SNN] had already approved a loan of the same amount, but with terms on security that was unacceptable for [IN]" IN letter to the Authority dated 18.9.2013, p. 12.

⁽¹⁷⁾ Norwegian Inter Bank Offered Rate.

⁽¹⁸⁾ OJ L 144 10.6.2010 p. 1 and EEA Supplement No 29 10.6.2010 p. 1.

- 40) IN warns that a strict interpretation of the requirement for incentive effect may prevent an aid recipient from choosing better technologies and methods which become visible during the progress of a project. According to IN, the grant constituted a decisive element for releasing the financial package that was required for the completion of the project and therefore had a clear incentive effect. Moreover IN refers to the general policy orientation of the EAG in section 1.2.5 *i.e.* to take into the assessment that state aid may be conducive to the objective of environmental protection which can provide opportunities for innovation, create new markets and increase competitiveness through resources efficiency and new investment opportunities.
- 41) IN is of the view that without the additional aid, the internal rate of return (IRR) would have been too low to make the investment sustainable. With the increased costs, IN, updating Enova's estimates, has calculated the IRR of the project without the additional NOK 16 million to [approximately 11%].⁽¹⁹⁾ According to IN, with the aid of NOK 16 million, the IRR would increase to [11.5-12%]. The IRR, accepted by the Authority in its Decision No 39/11/COL was 12.35%. IN stresses that the level of the rate of return does not serve as an indication of expected profitability, but rather as a measure of the financial buffer needed to offset the risk involved in the realisation of the project.
- 42) IN furthermore stresses that Finnford had already been found eligible for aid in accordance with the EAG. During its processing of the application for aid IN complied, as far as possible, with the methods used by Enova to ascertain that the relevant requirements of the EAG were being met to the same extent as in the case of the original aid from Enova. According to IN the aid intensities set by out by the EAG have not been exhausted. On this basis, IN considers the aid to be necessary and proportionate.
- 43) IN stresses that the award of the NOK 16 million does not represent a form of rescue aid. Finnford was able to pay its suppliers. However, had Finnford not secured the aid and the additional financing in the form of the loans from IN and SNN, the further work on the project would have been halted or its scope would be significantly reduced.
- 44) Enova on the other hand has restated that it did indeed reject Finnford's application for aid due to the lack of incentive effect. As a justification for that conclusion, Enova has pointed to the following circumstances: at the point in time where Finnford requested further aid from Enova all the investments relating to the project had been carried out and most of the equipment had been delivered, Finnford did not report on particular challenges as late as in its progress report provided on 23 July 2012, and Finnford, when applying for additional aid, could not document that there might be a risk that the project would not be realised without the additional aid. Thus Enova holds that Finnford cannot document that the additional aid would provide it with an incentive to increase the level of environmental protection. Enova has clarified that it did not consider the additional aid applied for to fulfil the requirements under the rules of the Energy Fund nor the EAG.

⁽¹⁹⁾ See annex 6 to the letter of the Norwegian authorities of 18.9.2013 (Event No 683819).

II. ASSESSMENT

1. The presence of state aid

45) Article 61(1) of the EEA Agreement reads as follows:

“Save as otherwise provided in this Agreement, any aid granted by EC Member States, EFTA States or through State resources in any form whatsoever which distorts or threatens to distort competition by favouring certain undertakings or the production of certain goods shall, in so far as it affects trade between Contracting Parties, be incompatible with the functioning of this Agreement.”

46) This implies that a measure constitutes state aid within the meaning of Article 61(1) of the EEA Agreement if the following conditions are cumulatively fulfilled: the measure: (i) is granted by the State or through state resources; (ii) confers a selective economic advantage to the beneficiary; (iii) has an impact on trade between Contracting Parties and is liable to distort competition.

13. The notified aid – the NOK 16 million direct grant

47) The aid measure must be granted by the state or through state resources. In that context, it is recalled that IN is a public entity the grants of which are funded by the Norwegian State. The notified measure is therefore financed from resources from the state and transferrable to Finnjord under the control of a public entity controlled by the state. Thus, the Authority considers that state resources are involved.

48) The notified measure must confer on Finnjord advantages that relieves it of charges that are normally borne from its budget. The measure must furthermore be selective in that it favours *“certain undertakings or the production of certain goods”*. The NOK 16 million direct grant is a transfer of cash that Finnjord would not have received in its normal course of business. Therefore, the Authority concludes that this direct grant provides a selective economic advantage to Finnjord.

49) The measure must be liable to distort competition and affect trade between the Contracting Parties to the EEA Agreement to be considered state aid within the meaning of its Article 61(1). According to settled case-law, the mere fact that a measure strengthens the position of an undertaking compared with other undertakings competing in intra-EEA trade, is considered to be sufficient in order to conclude that the measure is likely to affect trade between Contracting Parties and distort competition between undertakings established in other EEA States.⁽²⁰⁾ Finnjord produces ferrosilicon and microsilica, which it sells on the European market.⁽²¹⁾ Thus, the Authority concludes that the aid affects trade between the Contracting Parties to the EEA Agreement and distorts competition in the EEA as the beneficiary is active in a sector where trade between Contracting Parties takes place.

50) Based on the above findings, the Authority concludes that the notified measure in the form of a direct grant of NOK 16 million from IN to Finnjord constitutes state aid within the meaning of Article 61(1) of the EEA Agreement.

14. Procedural requirements

51) Pursuant to Article 1(3) of Part I of Protocol 3, *“the EFTA Surveillance Authority shall be informed, in sufficient time to enable it to submit its comments, of any plans to grant or alter aid (...). The State concerned shall not put its proposed measures into effect until the procedure has resulted in a final decision”*.

⁽²⁰⁾ Case E-6/98 *Norway v EFTA Surveillance Authority* [1999] Ct. Rep. 76, paragraph 59; Case 730/79 *Philip Morris v Commission* [1980] ECR 2671, paragraph 11 where it is stated that *“When State financial aid strengthens the position of an undertaking compared with other undertakings competing in intra-Community trade the latter must be regarded as affected by that aid”*.

⁽²¹⁾ As described in the Authority’s Decision No 39/11/COL (cited above).

- 52) By letter dated 26 June 2013, the Norwegian authorities notified the aid measure of NOK 16 million. The aid has been granted conditionally subject to the Authority's approval and has consequently not been disbursed.
- 53) The Authority notes that the Norwegian authorities have not provided detailed information on the legal basis for IN's grant of individual aid to Finnjord. On the basis of the information provided, it appears that the aid has been granted on the basis of an aid scheme that has not been notified to the Authority as the Norwegian authorities consider it to be covered by the General Block Exemption Regulation (the "GBER").⁽²²⁾ The Norwegian authorities have concluded that the aid to Finnjord had to be individually notified as it, in cumulation with the aid from Enova, exceeds the threshold for which individual awards of aid are subject to the notification obligation.⁽²³⁾ The grants from Enova and IN represent investment aid to the same undertaking for the same investment project.
- 54) Given that the proposed aid constitutes new aid that is not exempted from the notification obligation, the Authority concludes that the Norwegian authorities have complied with their obligations stemming from Article 1(3) of Part I of Protocol 3.

15. The legal basis for assessing the compatibility of the aid

- 55) Support measures caught by Article 61(1) of the EEA Agreement are generally incompatible with the functioning of the EEA Agreement, unless they qualify for a derogation under Article 61(2) or (3) or Article 59(2) of the EEA Agreement.
- 56) IN argues that the aid to Finnjord is compatible with Article 61(3)(c) of the EEA Agreement and the EAG. IN stresses that the aid at hand does not represent a form of rescue aid.
- 57) On the basis of Article 61(3)(c) of the EEA Agreement "*aid to facilitate the development of certain economic activities or of certain economic areas*" may be considered compatible with the functioning of the EEA Agreement, where such aid does not affect trading conditions and competition in the EEA to the extent that is considered to be contrary to the common interest.
- 58) By Decision No 39/11/COL the Authority approved the initial aid from the Energy Fund Scheme to Finnjord's energy recovery project after having carried out a detailed assessment of that aid in accordance with chapter 5 of the EAG. The Authority concluded that the notified aid from Enova contributed to the protection of the environment by incentivising Finnjord to carry out an energy saving measure it would not have carried out without the aid. The Authority now has to assess the compatibility of the aid from IN in light of these circumstances.
- 59) Given the fact that it has already assessed the compatibility of the aid from Enova to the Finnjord energy recovery project, the Authority does not doubt that the additional aid, due to its relatively small amount compared to the initial aid, is aimed at a market failure.⁽²⁴⁾ Furthermore, given that the aid is necessary and has incentive effect, the Authority has no doubts that the distortions of competition and effect on trade would be limited⁽²⁵⁾ so that the overall balance would be positive.⁽²⁶⁾
- 60) However, the Authority has doubts related to the appropriateness,⁽²⁷⁾ necessity and incentive effect⁽²⁸⁾ of the aid. These doubts are elaborated on in the following.

⁽²²⁾ Commission Regulation (EC) No 800/2008 of 6.8.2008 declaring certain categories of aid compatible with the common market in application of Articles 87 and 88 of the Treaty (OJ L 214 9.8.2008 p. 3), incorporated into point 1j of Annex XV to the EEA Agreement.

⁽²³⁾ See Article 6(1)(b) in conjunction with Article 7(1) of the GBER.

Article 6(1)(b) reads as follows "This Regulation shall not apply to any individual aid, whether granted ad hoc or on the basis of a scheme, the gross grant equivalent of which exceeds the following thresholds (...) (b) investment aid for environmental protection: EUR 7,5 million per undertaking per investment project:".

Article 7(1) reads as follows: "In determining whether the individual notification thresholds laid down in Article 6 and the maximum aid intensities laid down in Chapter II are respected, the total amount of public support measures for the aided activity or project shall be taken into account, regardless of whether that support is financed from local, regional, national or Community sources."

⁽²⁴⁾ Points 167-168 of the EAG.

⁽²⁵⁾ Points 175-185 of the EAG.

⁽²⁶⁾ Points 186-188 of the EAG.

⁽²⁷⁾ Points 169-170 of the EAG.

⁽²⁸⁾ Points 171-173 of the EAG.

16. Necessity and incentive effect of aid

- 61) According to the EAG,⁽²⁹⁾ in order to be compatible with the functioning of the EEA Agreement, aid needs to provide an incentive effect. Whether the notified aid is necessary to produce a real incentive to undertake investment which would not otherwise be made is a crucial element in the compatibility assessment. It has to be verified whether the aid is necessary to provide an incentive effect for the investment, *i.e.* whether the aid actually contributes to changing the behaviour of the recipient so that the level of environmental protection is increased.⁽³⁰⁾ It is moreover important to verify that the aid in fact was needed and that the undertaking would not have made the investment had it not benefited from the aid.⁽³¹⁾
- 62) As a general rule, the Authority will consider that no incentive effect exists when the project has started before the submission by the recipient of an application requesting the aid.⁽³²⁾ However, the Authority does not exclude the incentive effect of aid to a project that has started when the grant of aid unequivocally ensures the completion of projects that would otherwise not have been completed or adding environmental protection that would otherwise not come to fruition.
- 63) In the case at hand, however, the Authority has doubts with regard to whether the aid provided Finnford with an incentive to fully complete the project without delays.
- 64) The incentive effect of the aid has to be verified on the basis of a full analysis of the economic circumstances of the counterfactual situation,⁽³³⁾ level of risk⁽³⁴⁾ and profitability⁽³⁵⁾. These circumstances should be documented by the recipient's original and revised business plans and other relevant documents such as profitability calculations for the project with and without the aid, project finance analysis, risk assessment and detailed account on how the relevant circumstances influenced the original business plan and required rate of return of the investment.
- 65) It appears that Finnford, when it applied for more aid from Enova in the spring of 2012, did not realistically consider stopping, reducing the scope or halting the project. This also appears to have been the case when Finnford formally applied for additional aid from Enova on 5 July 2012 and when it was faced with the further cost increases to NOK [730-760] million and NOK [740-790] million (and potentially up to [approximately NOK 800] million).
- 66) More specifically and with reference to the conclusions drawn in the board meeting of 25 September 2012, it appears that the company, due to the prohibitive cost involved, and as long as it could secure sufficient financing, did not seriously consider stopping or postponing the project, as a whole or in part, or reducing its scope. The extract of the board meeting protocol from 25 September 2012 indicate that Finnford intended to seek additional loan financing from SNN and additional aid from Enova and IN, and that any potential aid would be used to reduce the loan Finnford would seek to obtain from SNN.
- 67) IN has explained that on the basis of signals from SNN and IN itself during the ensuing negotiations, Finnford still considered it feasible to maintain its primary goal of full and timely completion of the energy recovery project. Finnford's board did therefore not formally decide on any alternate course of action and did not initiate in-depth studies of the consequences for a hypothetical failure to adequately securing the additional financing required. Based on the above, it is the preliminary view of the Authority, that Finnford appeared to be taking all measures within reason in attempting to finalise the aided project and Finnford viewed any additional aid, be it from Enova or IN, as an addition of the most welcome, but not absolutely necessary, kind.
- 68) Furthermore the Authority considers relevant the argument against the incentive effect set out by Enova in its rejection letter: that all the investments relating to the project had already been carried out and that most of the equipment had been delivered. In light of this the Authority questions what incentive there was left for the aid to provide.

⁽²⁹⁾ Points 171-173 of the EAG as well as points 27-29.

⁽³⁰⁾ Point 142 of the EAG.

⁽³¹⁾ Point 27 of the EAG.

⁽³²⁾ Point 143 of the EAG.

⁽³³⁾ Point 172(a) of the EAG.

⁽³⁴⁾ Point 172(f) of the EAG.

⁽³⁵⁾ Point 172(g) of the EAG.

- 69) However, the Authority does not exclude at this stage the incentive effect of the proposed aid. An incentive effect may be established for a given project to compensate for unforeseen cost increases. Especially when the scope of the unforeseen cost is substantial and linked to the fact that the project is innovative and that the costs thereby, by their very nature are difficult to estimate in advance – which indeed would appear to be the case for Finnford.
- 70) Under such circumstances, it could be argued that the incentive effect of all the aid for the project as one has to be assessed, the question would be whether Finnford, knowing all it eventually came to know about the cost increases, would have decided to go ahead with the project with only the NOK 175 million from Enova.
- 71) On the other hand, the Authority notes that Finnford in February 2011, when faced with the cost increase from NOK 511.66 million to NOK [680-720] million, decided to go ahead with the project without applying for any further aid. The Authority has not been provided with an explanation of why Finnford did not at that stage apply for more aid. It could perhaps be that the project in light of the revenue increases stemming from the increased electricity production would not be less profitable than the approved project and thus not eligible for more aid using the Enova model. The Authority invites the Norwegian authorities and Finnford to explain why Finnford did not apply for more aid at that stage.
- 72) Additionally, the Authority has not been provided with an explanation of the extent to which Finnford, with the aid from Enova, was compensated for risks of budget overruns. The Authority notes that Finnford initially applied for NOK 200 million in aid, however, through negotiations with Enova the aid was reduced by NOK 25 million to the NOK 175 million finally granted. This effectively lowered the rate of return to 12.35% which was at the bottom of the range provided by Enova of what companies making investments outside their core area normally require, which according to Enova was 12% - 16%.⁽³⁶⁾ In light of these circumstances, the Authority questions the extent to which Finnford with the aid from Enova has been compensated for unforeseen costs and the risks related thereto. This should in the preliminary view of the Authority be assessed on the basis of the original budget of the project and the required rate of return.
- 73) IN has explained that Finnford needs additional aid to ensure that the internal rate of return (IRR) of the project does not drop to an unacceptably low level and make the investment unsustainable. On the basis of the cost increases, IN has re-calculated the level of the IRR by updating the spreadsheets used by Enova when calculating the initial 12.35% figure. According to IN the level is now [approximately 11%] without the additional NOK 16 million and [11.5-12%] with the aid. This difference appears marginal and appears as such to be a risk already covered by the profit margin of the original project. The project is furthermore still profitable with the estimated IRR of [approximately 11%] However, the Authority questions the accuracy of IN's updated calculations on the basis of the following. It appears to the Authority that IN has:
- i. based the calculations on a total budget of approximately NOK 695 million (and not on any of the later estimates),
 - ii. not taken account of the cash flow of the two last years of the project's lifetime,
 - iii. included the income from steam (although no longer aid-supported), and
 - iv. not adjusted correctly the volume of electricity produced.
- 74) In light of the above, the Authority invites the Norwegian authorities to comment on the Authority's findings listed in the paragraph above and to provide an updated spreadsheet.
- 75) The Authority has further doubts on the incentive effect and compatibility of the aid related to some more general considerations.
- 76) The Authority notes as a positive aspect of the Energy Fund Scheme that the aid under that scheme is given to trigger projects that would otherwise not be realised. The aid applicants are responsible

⁽³⁶⁾ See Decision No 39/11/COL p. 12-13.

for providing accurate information on costs and incomes and bear the risk of cost overruns or lower than estimated earnings. On the other hand, the aid applicants have a potential upside when higher earnings are realised. The competition for aid should prevent applicants from unduly inflating their cost estimates and required levels of return. Additionally, where a project turns out to be less costly than budgeted, Enova reduces the aid grant in a pro rata calculation. Enova does not guarantee a certain level of return. Enova restricts the aid to the amount necessary to trigger the investment.

- 77) The Authority also questions whether the practice of awarding additional aid to ensure that the a certain level of return is maintained risks undermining the workings of the Energy Fund Scheme and, in particular, its mechanism for competition for aid. With the initial IRR of 12.35%, Finnjord was arguably sufficiently compensated for the risk involved in the project. If Finnjord were to be compensated when that risk, that was and is inherent in the project, materialises, it would be difficult to see the justification for the 12.35% IRR in the first place.
- 78) The Norwegian authorities have explained that the aid of NOK 16 million was part of a financing package to secure the necessary NOK [80-95] million as referred to above. SNN and IN, after negotiations, decided to grant short term loans of NOK [65-80] million, [45-60] and 18 million respectively, collateralised *pari passu* with pre-existing loans of NOK [300-325] million and NOK 100 million respectively. The notified grant of NOK 16 million would together with the new loans cover the unforeseen cost increases of NOK [80-95] million that was necessary to ensure a timely completion of the project.
- 79) It is the Authority's preliminary understanding that the Norwegian authorities thereby submit that the grant was necessary in order to ensure additional financing in the market, which again was necessary for the timely and full completion of the project. Thus, that the grant seen in conjunction with the total financing of the unforeseen cost increases need provided the necessary incentive effect for the timely completion of the project.
- 80) The Authority would for the purposes of assessing the incentive effect of the aid not exclude that the aid may be seen in conjunction with and as a necessary element to secure financing for unforeseen cost increases. The Norwegian authorities have, however, not explained why in the particular circumstances of this case, the grant of NOK 16 million was a necessary condition for SSN and IN to grant the new short term loans. In this regard it is recalled that the two existing lenders, SNN and IN, accepted to grant new loans of NOK [65-80] million without additional collateral. The Authority therefore questions on what basis the additional NOK 16 million was a necessary condition for the loans.
- 81) The Authority furthermore questions whether the NOK 16 million grant was the appropriate instrument⁽³⁷⁾ and why IN could not instead have provided the capital as a loan.
- 82) Additionally, the Authority notes that the Norwegian authorities have not clearly explained how the aid amount of NOK 16 million was determined. What is clear is that the proposed aid from IN to Finnjord has not been awarded on the basis of a competitive call for projects similar to the procedures under the Energy Fund Scheme. Given that the aid would be an appropriate instrument and have incentive effect, the Authority still questions whether a lower amount of aid could have produced the same effects. The Authority therefore has doubts as to whether the aid is proportionate.⁽³⁸⁾
- 83) In sum, and on the basis of the above, the Authority has doubts about the appropriateness, necessity and incentive effect of the proposed aid.
- 84) Finally, the Authority notes that IN and Enova, both acting on behalf of the Kingdom of Norway, have presented seemingly conflicting views on whether the additional aid to Finnjord provides the company with an incentive to change its behaviour and thereby achieves a greater level of environmental protection than it would have without the aid. Although it is not a circumstance that

⁽³⁷⁾ Points 169-170 of the EAG.

⁽³⁸⁾ Point 174 of the EAG.

would by its very nature automatically lead to the opening of a formal investigation procedure, the fact remains that when the Authority is faced with seemingly conflicting views from different representatives of the same Contracting Party on an issue that has a decisive impact on the question of the compatibility of the notified aid, it will in those cases likely harbour doubts about the compatibility of that aid. When faced with doubts, the Authority must open the formal investigation procedure.

17. Conclusion

- 85) Based on the information submitted by the Norwegian authorities, the Authority has concluded that the proposed NOK 16 million cash grant from IN to Finnjord constitutes state aid within the meaning of Article 61(1) of the EEA Agreement. After a preliminary examination, the Authority, for the reasons set out above, has doubts that this aid is compatible with the functioning of the EEA Agreement. Consequently, and in accordance Article 4(4) of Part II of Protocol 3, the Authority is obliged to open the formal investigation procedure provided for in Article 1(2) of Part I of Protocol 3. The decision to open a formal investigation procedure is without prejudice to the final decision of the Authority, which may conclude that the measure in question is compatible with the functioning of the EEA Agreement.
- 86) Accordingly, the Authority, acting under the procedure laid down in Article 1(2) of Part I of Protocol 3, invites the Norwegian authorities to submit their comments within one month of the date of receipt of this Decision; and in particular to take into account the seemingly conflicting views of Enova and IN.
- 87) Further, within one month of receipt of this decision, the Authority request the Norwegian authorities to provide all documents, information and data needed for assessment of the compatibility of the proposed NOK 16 million direct grant from IN to Finnjord.
- 88) The Authority requests the Norwegian authorities to forward a copy of this decision to Finnjord immediately.

HAS ADOPTED THIS DECISION:

Article 1

The formal investigation procedure provided for in Article 1(2) of Part I and Article 4(4) of Part II of Protocol 3 is opened into the NOK 16 million direct grant to Finnjord notified by the Norwegian authorities.

Article 2

The Norwegian authorities are invited, pursuant to Article 6(1) of Part II of Protocol 3, to submit their comments on the opening of the formal investigation procedure within one month from the notification of this Decision.

Article 3

The Norwegian authorities are requested to provide within one month from notification of this decision, all documents, information and data needed for assessment of the compatibility of the aid measure.

Article 4

This Decision is addressed to the Kingdom of Norway.

Article 5

Only the English language version of this decision is authentic.

Decision made in Brussels, on 13 November 2013.

For the EFTA Surveillance Authority

Oda Helen Sletnes
President

Sverrir Haukur Gunnlaugsson
College Member

EU-ORGANER

KOMMISJONEN

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning

2014/EØS/22/03

(Sak COMP/M.7145 – Veolia Environnement/Dalkia International)

Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte

1. Kommisjonen mottok 2. april 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der Veolia Environnement S.A. ("Veolia", Frankrike) ved kjøp av aksjer alene overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over Dalkia International fra Electricité de France ("EDF"). Veolia og EDF eier for tiden Dalkia International i fellesskap.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - Veolia: tilbyr miljøforvaltningstjenester (vann, avfallshåndtering, transport og energi).
 - Dalkia International: virksomhet innenfor energitjenestesektoren utenfor Frankrike, særlig drift av varme- og kjølenett, multiteknologiske forvaltningstjenester til bygninger og industrianlegg og i mindre grad produksjon og engrossalg av elektrisitet.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter rådsforordning (EF) nr. 139/2004.⁽²⁾
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 109 av 11.4.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.7145 – Veolia Environment/Dalkia International, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

⁽²⁾ EUT C 366 av 14.12.2013, s. 5.

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.7149 – La Banque Postale/SNCF/SOFIAP)
Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte

2014/EØS/22/04

1. Kommisjonen mottok 1. april 2014 melding i henhold til artikkel 4 og etter henvisning i henhold til artikkel 4 nr. 5 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der de franske foretakene SNCF Habitat S.A. ("SNCF Habitat"), som tilhører det franske selskapet Société Nationale des Chemins de Fer ("SNCF"), og La Banque Postale S.A. ("La Banque Postale"), som inngår i La Poste-konsernet, ved kjøp av aksjer i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over det franske foretaket Société Financière pour l'Accession à la Propriété S.A. ("SOFIAP").
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - SNCF: virksomhet innenfor sektoren for nasjonal og internasjonal langtransport av personer, lokal persontransport, forvaltning av jernbanestasjoner, infrastruktur og ingeniørvirksomhet samt godstransport i Frankrike. Datterselskapet SNCF Habitat utøver sosial virksomhet for å lette tilgangen til boliger i Frankrike.
 - La Banque Postale: virksomhet innenfor banksektoren, og tilbyr en rekke finansielle tjenester til privatpersoner samt kapitalforvaltning og låneforsikringstjenester i Frankrike.
 - SOFIAP: hovedsakelig virksomhet innenfor boliglångivning til ansatte innenfor SNCF og dets datterselskaper under betegnelsen SOCRIF. SOFIAP tilbyr dessuten privatlån og livsforsikring og andre forsikringsprodukter i Frankrike.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter rådsforordning (EF) nr. 139/2004.⁽²⁾
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 106 av 9.4.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.7149 – La Banque Postale/SNCF/SOFIAP, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

⁽²⁾ EUT C 366 av 14.12.2013, s. 5.

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning**2014/EØS/22/05****(Sak COMP/M.7180 – Agrifirm/BayWa/Agrimec JV)****Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte**

1. Kommisjonen mottok 4. april 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der foretakene BayWa AG ("BayWa", Tyskland) og Agrifirm Group B.V. ("Agrifirm", Nederland) ved kjøp av aksjer i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over hele foretaket Agrimec Group B.V. ("Agrimec JV", Nederland). Agrimec er for tiden et heleid datterselskap av Agrifirm.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - BayWa: handel og tjenester innenfor landbruksvarer, byggematerialer og energiprodukter.
 - Agrifirm: samvirke av nederlandske gårdbrukere og gartnere som leverer produkter og tjenester innenfor åkerbruk, hagebruk, husdyr (storfe, fjørfe og svin), økologisk landbruk og landbruksmaskiner.
 - Agrimec JV: import og distribusjon av landbruksmaskiner samt etterservice på disse i Nederland.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter rådsforordning (EF) nr. 139/2004.⁽²⁾
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 111 av 12.4.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.7180 – Agrifirm/BayWa/Agrimec JV, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1. ("Fusjonsforordningen")

⁽²⁾ EUT C 366 av 14.12.2013, s. 5.

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning**2014/EØS/22/06****(Sak COMP/M.7182 – Visteon Corporation/Automotive Electronics Business of Johnson Controls)**

1. Kommisjonen mottok 4. april 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der Visteon Corporation ("Visteon", USA) ved kjøp av eiendeler og aksjer alene overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over hele bilelektronikkvirksomheten som for tiden eies av Johnson Controls, Inc. ("JCI", USA).
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - Visteon: levering av klima-, elektronikk- og interiørsystemer, moduler og komponenter til produsenter av originalutstyr i bilindustrien.
 - JCI: teknologi og industriell virksomhet innenfor bygningseffektivitet samt leveranser og energiløsninger til bilindustrien.
 - Bilelektronikkvirksomheten: levering av førerinformasjon og elektroniske systemer til produsenter av originalutstyr i bilindustrien.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt.
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 111 av 12.4.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.7182 – Visteon Corporation/Automotive Electronics Business of Johnson Controls, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

**Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.7185 – Agroenergi/Neova Pellets)**

2014/EØS/22/07

1. Kommisjonen mottok 3. april 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der Agroenergi AB ("Agroenergi", Sverige), som eies av Lantmännen ek för ("Lantmännen", Sverige), og Neova Pellets ("Neova", Sverige), som eies av Vapo Oy ("Vapo", Finland), ved kjøp av aksjer i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over et nystiftet fellesforetak.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - Agroenergi: virksomhet innenfor trepelleter i Sverige og Latvia.
 - Neova Pellets: virksomhet innenfor trepelleter i Sverige.
 - JV: vil ha virksomhet innenfor produksjon og salg av trepelleter i Sverige.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt.
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 109 av 11.4.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.7185 – Agroenergi/Neova Pellets, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.7199 – Nestlé/Galderma)

2014/EØS/22/08

1. Kommisjonen mottok 4. april 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der foretaket Nestlé S.A. ("Nestlé", Sveits) ved kjøp av aksjer overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over hele Galderma Pharma S.A. (Sveits) og Galderma International S.A.S. (Frankrike), samlet omtalt som "Galderma", som for tiden kontrolleres i fellesskap av Nestlé og L'Oréal S.A.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - Nestlé: produksjon, markedsføring og salg av en rekke næringsmidler og drikker, blant annet meieriprodukter, ferdigmat, pølser, tørket pasta, iskrem, sjokolade og te. Gjennom sine datterselskaper har Nestlé også virksomhet på markedet for salg av kosmetikk og kroppspfleieprodukter for spedbarn, barn og gravide.
 - Galderma: salg av hudpleieprodukter samt noen kroppspfleieprodukter.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt.
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 111 av 12.4.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.7199 – Nestlé/Galderma, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.7200 – Lenovo/IBM x86 Server Business)
Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte

2014/EØS/22/09

1. Kommisjonen mottok 28. mars 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der Lenovo Group Limited ("Lenovo", Hongkong) ved kjøp av eiendeler alene overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over deler foretaket International Business Machines Corporation ("IBM", USA). Den delen av IBM som Lenovo Group Limited ønsker å overta er x86-servervirksomheten og tilhørende nettverksvirksomhet.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - Lenovo: utvikling, framstilling og markedsføring av stasjonære og bærbare PC-er, arbeidsstasjoner, servere, lagringsenheter og programvare for IT-forvaltning.
 - IBMs x86-servervirksomhet: utvikling, framstilling og markedsføring av samt service på IBMs x86-servere og tilhørende produkter.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter rådsforordning (EF) nr. 139/2004.⁽²⁾
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 101 av 5.4.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.7200 – Lenovo/IBM x86 Server Business, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

⁽²⁾ EUT C 366 av 14.12.2013, s. 5.

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning**2014/EØS/22/10****(Sak COMP/M.7211 – AXA/PSPIB/Real Estate Portfolio in Milan)****Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte**

1. Kommisjonen mottok 4. mars 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der foretakene SCI Vendôme Bureaux, som i siste instans kontrolleres av AXA S.A. ("AXA", Frankrike), og PSPLUX S.à r.l., et heleid datterselskap av Public Sector Pension Investment Board ("PSPIB", Canada), ved kjøp av aksjer i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over en eiendomsportefølje i Milano ("Eiendomsporteføljen i Milano", Italia).
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - AXA: globalt forsikringsselskap med virksomhet innenfor livsforsikring, helseforsikring og andre former for forsikring samt investeringsforvaltning.
 - PSPIB: foretak som forvalter pensjonsinvesteringer, og som investerer midler fra pensjonsordninger for offentlig ansatte, det kanadiske forsvaret, Canadas ridende politi og beredskapsstyrken.
 - Eiendomsporteføljen i Milano: består av fire bygninger: Bodio 4, Bodio 5, La Vela og La Stilo, som skal brukes til kontorer og forretninger.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter rådsforordning (EF) nr. 139/2004.⁽²⁾
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 109 av 11.4.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.7211 – AXA/PSPIB/Real Estate Portfolio in Milan, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

⁽²⁾ EUT C 366 av 14.12.2013, s. 5.

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning**2014/EØS/22/11****(Sak COMP/M.7227 – Temasek/Olam International)****Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte**

1. Kommisjonen mottok 3. april 2014 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der foretaket Temasek Holdings (Private) Limited ("Temasek", Singapore), gjennom det indirekte heleide datterselskapet Breedens Investments Pte. Ltd, alene overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over hele foretaket Olam International Limited ("Olam", Singapore), gjennom et offentlig tilbud kunngjort 14. mars 2014.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - Temasek: investeringsselskap med en portefølje som dekker en rekke bransjer, blant annet finansielle tjenester, telekommunikasjon, medier og teknologi, transport og industri, forbrukere og fast eiendom, energi og ressurser samt biovitenskap.
 - Olam: styring av integrerte forsyningskjeder på globalt nivå og bearbeiding av landbruksprodukter og næringsmiddel ingredienser.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter rådsforordning (EF) nr. 139/2004.⁽²⁾
4. Kommisjonen innbyr berørt tredjemann til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 111 av 12.4.2014. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.7227 – Temasek/Olam International, per faks (+32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen")

⁽²⁾ EUT C 366 av 14.12.2013, s. 5.

**Melding fra Maltas regjering i henhold til europaparlaments- og rådsdirektiv
94/22/EF om vilkårene for tildeling og bruk av tillatelser til å drive leting etter
og utvinning av hydrokarboner**

2014/EØS/22/12

I henhold til melding fra Maltas regjering i forbindelse med ovennevnte direktiv, offentliggjort i *Den europeiske unions tidende* C 127 av 4.5.2013, s. 4 og EØS-tillegget nr. 27 av 16.5.2013, s. 11, melder departementet for transport og infrastruktur at det nå kan søkes om tillatelse på permanent grunnlag til leting etter eller leting etter og utvinning av hydrokarboner for blokk 3 av område 4 og område 5.

Opplysninger om denne meldingen kan fås ved å kontakte Continental Shelf Department under departementet for transport og infrastruktur, Block F, Antonio Maurizio Valperga Street, Floriana, FRN 1700, Malta på følgende e-postadresse: dgcs.mti@gov.mt